

Bureau voor Archeologie Rapport 1392

Herenweg-Banweg, Egmond aan den Hoef, gemeente Bergen (NH.): een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase

Colofon

titel: Bureau voor Archeologie Rapport 1392. Herenweg-Banweg, Egmond aan den Hoef, gemeente Bergen (NH.): bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase

auteur: I.S.J. Beckers (KNA senior prospector)

autorisatie: A. de Boer (KNA senior prospector)

datum: 2 november 2023

ISSN: 2214-6687

© Bureau voor Archeologie

Koningsweg 244 Utrecht

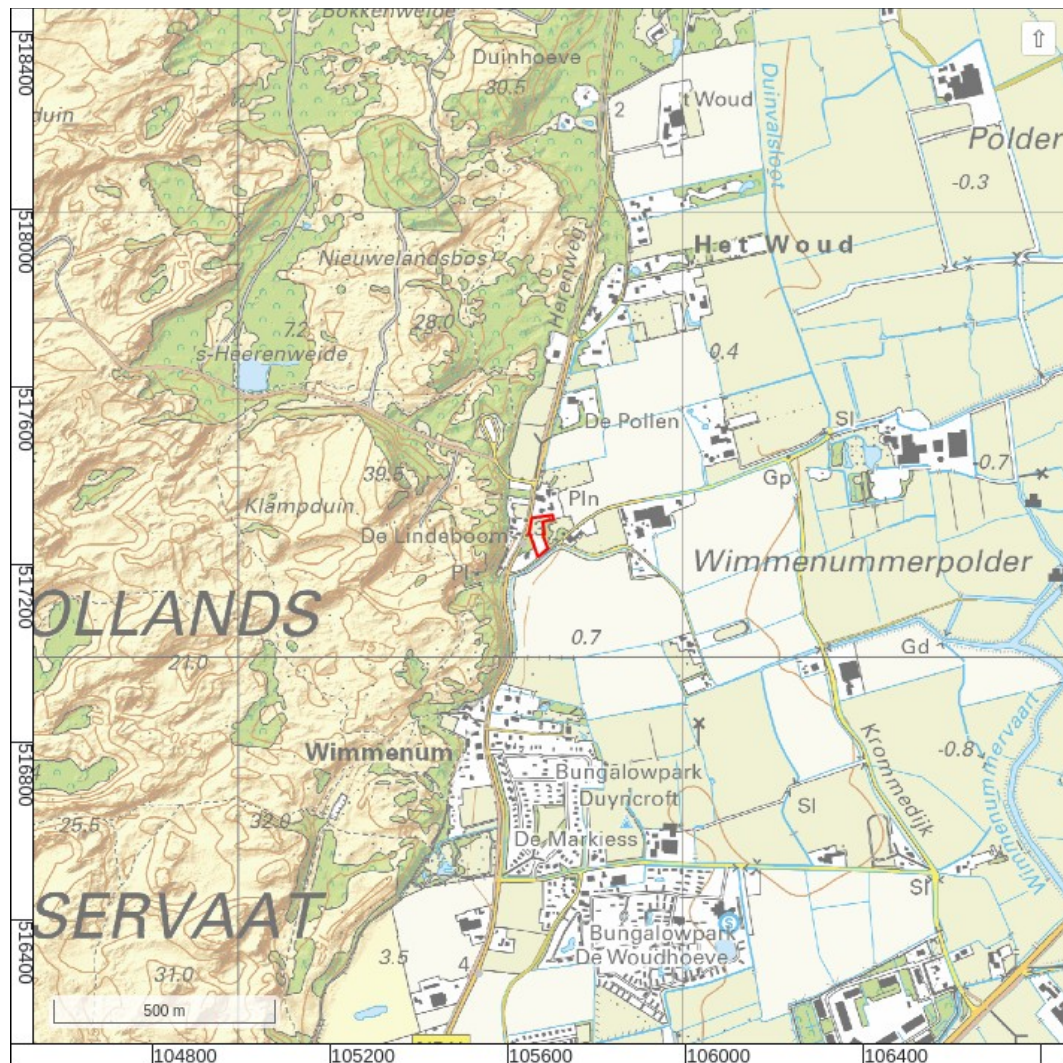
T 030 245 18 95

E info@bureauvoorarcheologie.nl

I <https://www.bureauvoorarcheologie.nl>

Administratieve gegevens

Projectnummer	2022121301
Provincie	Noord-Holland
Gemeente	Bergen (NH.)
Plaats	Egmond aan den Hoef
Toponiem	Herenweg-Banweg
Centrum locatie (m RD)	105.680; 517.280 (x; y)
Omvang plangebied	2.590 m ²
Omvang onderzoeksgebied booronderzoek	2.590 m ²
Kadastrale gegevens	kadastrale gemeentenaam: Bergen Noord-Holland, sectie: F, nummer: 609 kadastrale gemeentenaam: Egmond-Binnen, sectie: E, nummer: 492
ARCHIS onderzoeksmeldingsnummer	5467933100 (ABU); 5467941100 (ABO)
Soort onderzoek	bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase
Opdrachtgever	Ad Fontem Ruimtelijk Advies
Uitvoerder	Bureau voor Archeologie
Kaartblad	19A
(RO) kader onderzoek	Bestemmingsplanwijziging
Periode van uitvoering veldwerk	Dinsdag 31 oktober 2023
Bevoegde overheid	Gemeente Bergen (NH.)
Deskundige namens bevoegde overheid	NMF Erfgoed Dhr. I. Vossen
Versie van het rapport	1
Beheerder en plaats van documentatie	Provinciaal Depot voor Archeologie Huis van Hilde Digitale documentatie: ARCHIS en E-Depot Vondstdocumentatie: geen vondsten

Figuur 1: Ligging van het plangebied (rood; achtergrond: PDOK).

Inhoudsopgave

	Samenvatting.....	8
1	Inleiding.....	10
	1.1 Doelstelling en vraagstelling.....	10
2	Bureauonderzoek.....	12
	2.1 Methode.....	12
	2.2 Onderzoeksgebied en toekomstig gebruik.....	12
	2.3 Huidige situatie.....	13
	2.4 Aardwetenschappelijke waarden.....	14
	2.5 Historische situatie.....	16
	2.6 Mogelijke verstoringen.....	16
	2.7 Archeologische en bouwhistorische waarden.....	17
	2.8 Gespecificeerde verwachting.....	18
3	Booronderzoek.....	20
	3.1 Inleiding.....	20
	3.2 Methode.....	20
	3.3 Resultaten met geologische interpretatie.....	21
	3.4 Archeologische interpretatie.....	22
4	Conclusie.....	23
	4.1 Conclusie Bureauonderzoek.....	23
	4.2 Conclusie Booronderzoek.....	24
5	Advies.....	25
	5.1 Status en inhoudelijke afstemming bevoegde overheid.....	25
6	Literatuur.....	26
	Figuren.....	28
	Bijlage 1: Boorbeschrijvingen.....	53

Lijst met Figuren

1: Ligging van het plangebied (rood; achtergrond: PDOK).....	4
2: Luchtfoto actueel (Nationaal Georegister).....	28
3: Het onderzoeksgebied voor het bureauonderzoek, onderbroken lijn (achtergrond: PDOK).....	29
4: Archeologische beleidskaart gemeente Bergen (Cultuurcompagnie Noord-Holland 2013).....	30
5: Concept bestemmingsplan. De twee bouwvlakken zijn met de rode lijnen aangegeven. Bron: Verniers 2022.....	31
6: Geologische overzichtskaart 2021 (TNO-GDN 2021).....	32
7: Geologische kaart Alkmaar (Rijks Geologische Dienst 1987).....	33
8: Hoogte-reliëfkaart (Actueel Hoogtebestand Nederland 2018). Hoogtewaarden in meters ten opzichte van N.A.P.....	34
9: Bodemkaart (Eilander, Vos, en Wagenaar 1994).....	35
10: Geomorfologische kaart (Maas e.a. 2019).....	36
11: Ligging van het plangebied (zwarte cirkel) op de kaart van Dou uit 1665 (Dou 1665).....	37
12: Reconstructietekening uit 1900 van de Cosmas en Damianuskapel en de situatie rond 1571 (Bruinvis 1900).....	38
13: Aquarel uit 1738 van de Cosmas en Damianuskapel (Boomkamp 1738).....	38
14: Aquarel van de Cosmas- en Damianuskapel uit ongeveer 1785 (Tavernier 1785).....	39
15: Gedigitaliseerde kadastrale minuutkaart (HisGis 2010).....	40
16: Kadastrale minuut gemeente Bergen, sectie F, blad 1 (Kadaster 1811- 1832). Rechtsonder de (moeilijk leesbare) functie van het gebouw op de plek van perceel 3.....	41
17: Bonneblad, 261-538-BERGEN-1879 (Kadaster).....	42
18: Topografische kaart, 19A-1950-Alkmaar / Bergen / Heiloo (Topografische Dienst).....	43
19: Topografische kaart, 19A-1971-Alkmaar / Bergen / Heiloo (Topografische Dienst).....	44
20: Topografisch kaart 2012.....	45
21: Archeologische terreinen, vondstlocaties en onderzoeken uit ARCHIS (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2021).....	46
22: Luchtfoto van 11 april 1945 (RAF 1940-1945).....	47
23: Boorpuntenkaart. De profielkuil is bij boorpunt 3 gegraven.....	48
24: Foto van boring 6.....	49
25: Profielkuil. De donkergrijze, opgebrachte puinlaag is aan de oppervlakte zichtbaar. Dit rust op een lichtgrijze (eveneens opgebrachte) zandlaag en vervolgens op ene bruin-grijze, omgewerkte grondlaag. Onderaan het profiel zijn baksteenspikkels zichtbaar.....	50
26: Getekende boorprofielen in schematische noord-zuid doorsnede.....	51
27: Advieskaart.....	52

Lijst met Tabellen

1: Aardwetenschappelijke waarden.....	15
2: Archeologische terreinen, onderzoeken en vondstlocaties tot ongeveer 500 m van het plangebied.....	18

Samenvatting

Bureau voor Archeologie heeft een archeologisch bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase uitgevoerd voor de bouw van drie woningen aan de Herenweg-Banweg te Egmond aan den Hoef. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd in het kader van een bestemmingsplanwijziging. In het plangebied worden drie woningen gebouwd.

De vraagstelling van het onderzoek luidt: hoe kan rekening gehouden worden met eventuele archeologische resten bij de voorgenomen ontwikkeling? Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA, protocollen 4002 en 4003. Voor het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied.

Het plangebied ligt ter hoogte van het voormalige Zeegat van Bergen. In de periode tussen 1500 en 500 voor Christus is het Zeegat verzand en ontstaat een aaneengesloten duinenrij langs de Noord-Hollandse kust. Waarschijnlijk is sindsdien sprake geweest van continue duinvorming. Het plangebied wordt, na de vorming van de duinen in de Bronstijd bewoonbaar. In de ondergrond van het plangebied kunnen archeologische waarden uit de Bronstijd tot en met de Vroege Middeleeuwen aanwezig zijn, waarschijnlijk in overstoven toestand.

Het gebied is in de Vroege Middeleeuwen in cultuur genomen en sindsdien zal de duinvorming enigszins getemperd zijn. In de 13^e eeuw wordt ten oosten van het plangebied de Cosmas en Damianuskapel gesticht. De Romaans-Gotische kapel was een bedevaartsoord en waarschijnlijk is naast de kapel een kerkhof geweest. De kapel is na de Reformatie in gebruik genomen als woning en school en is in 1865 afgebrand en gesloopt.

Het plangebied is vanaf de 19^e eeuw achtereenvolgens in gebruik geweest als bosland, boomgaard en tuingrond. Rond 1971 is het zuiden van het plangebied een parkeerterrein.

In het plangebied zijn zes boringen gezet tot ongeveer 300 cm onder het maaiveld. Het booronderzoek is aangevuld met een profielkuil. Hieruit blijkt dat de ondergrond van het plangebied bestaat uit een duin- op strandwalzand. In het zuiden van het gebied is hierin een vegetatieniveau aanwezig op 205 cm onder het maaiveld. Op dit niveau kunnen nog archeologische waarden uit de Bronstijd tot en met de Romeinse tijd verwacht worden. De kalkloze top van het duinzand ontbreekt in een groot deel van het plangebied. Waarschijnlijk is de top van het duinzand omgewerkt om het gebied geschikt te maken als tuingrond. De bovengrond bestaat uit een bouwvoor, op een ongeveer 20 cm dikke laag opgebrachte grond, op een omgewerkte grond laag die tot 65 a 115 cm -mv reikt.

Bureau voor Archeologie adviseert om in de zuidpunt van het plangebied een maximale verstoringsdiepte van 175 cm -mv te hanteren. Als dieper gegraven wordt dan 175 cm-mv, is vervolgonderzoek noodzakelijk. Afhankelijk van de geplande verstoring kan gekozen worden voor een karterend booronderzoek, inventariserend veldonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek of een archeologische begeleiding. In de rest het plangebied worden geen archeologische waarden verwacht.

Bovenstaande vormt een selectieadvies. Op grond van de resultaten van het rapport en het advies zal de bevoegde overheid (gemeente Bergen) een

selectiebesluit nemen over de daadwerkelijk omgang met eventueel aanwezige archeologische resten binnen het plangebied.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat bij de graafwerkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen op plaatsen en dieptes waar die niet worden verwacht. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met de Erfgoedwet. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Bergen (NH.).

1 Inleiding

Bureau voor Archeologie heeft een archeologisch bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase uitgevoerd voor de bouw van drie woningen op een perceel tussen de Herenweg en de Banweg te Egmond aan den Hoef. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd in het kader van een bestemmingsplanwijziging.

De ligging van het plangebied is weergegeven in figuur 1. Vanwege het gemeentelijke archeologische beleid moet voor de beoogde ontwikkeling een archeologisch onderzoek worden uitgevoerd.

Het onderzoek is uitgevoerd onder certificaat BRL SIKB 4000,¹ in overeenstemming met de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1).

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een booronderzoek in de verkennende fase. Met de bevindingen wordt aan het einde van het rapport een advies gegeven hoe bij het project rekening kan worden gehouden met archeologische waarden.

1.1 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting. Het doel van het veldonderzoek is het controleren en verfijnen van de archeologische verwachting zodat een beslissing genomen kan worden over hoe met eventuele archeologische waarden rekening moet worden gehouden bij de voorgenomen werkzaamheden.

Het veldonderzoek is uitgevoerd als booronderzoek (IVO – O) en betreft de verkennende fase.

Tijdens de verkennende fase wordt de aard en intactheid van het bodemprofiel bepaald. Op basis daarvan kunnen kansarme zones worden uitgesloten en eventuele kansrijke zones kunnen worden geselecteerd voor eventueel vervolg onderzoek.

De volgende onderzoeksvragen zijn in dit onderzoek gebruikt:

Bureauonderzoek:

1. *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*
2. *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*
3. *Is sprake van bekende bodemverstoringen?*
4. *Wat is de historische ontwikkeling van het plangebied?*
5. *Is sprake van bekende archeologische waarden (zoals AMK terreinen, vondstlocaties, historische kernen) in het plangebied en directe omgeving, en zo ja welke?*

1 <https://www.kiwa.nl/upload/certificate/00094278.pdf>

-
6. *Kunnen archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn? Zo ja, wat is daarvan op hoofdlijnen de omvang, ligging, aard en datering?*

Booronderzoek:

7. *Wat is de aard (geologisch en bodemkundig) en intactheid (verstoringen) van het bodemprofiel?*
8. *Zijn potentiële archeologische niveaus aanwezig, en zo ja, wat is de aard, diepteligging en verbreiding daarvan?*

Eindoordeel:

9. *Indien (mogelijk) archeologische resten aanwezig zijn:*
- a) *Worden deze archeologische resten verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*
 - b) *Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische resten?*
10. *Indien vervolgonderzoek nodig is: Welke methode(n), techniek(en) en strategie(ën) van Inventariserend veldonderzoek zijn hiervoor geschikt?*

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA 4.1, protocol 4002.²

Voor het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied te komen. In aanvulling hierop is contact geweest met de Historische Kring Egmond.

Eerst wordt het plan- en onderzoeksgebied vastgesteld en het onderzoek gemeld bij ARCHIS. Daarna wordt achtereenvolgens de aardwetenschappelijke, archeologische en historische context van het te onderzoeken gebied bestudeerd. Deze gegevens leiden tot het opstellen van een gespecificeerde verwachting. In de gespecificeerde verwachting worden de mogelijk aanwezige archeologische resten beschreven in termen van onder meer diepteligging, omvang, ouderdom en conservering.

De genoemde stappen leiden tot onderhavig rapport en het openbaar maken van de resultaten bij Archis en het e-Depot voor de Nederlandse Archeologie.³ In de hierna volgende hoofdstukken worden de belangrijkste onderzoeksgegevens gepresenteerd.

Van alle afgebeelde kaarten is het noorden boven, tenzij anders aangegeven.

2.2 Onderzoeksgebied en toekomstig gebruik

Afbakening plan- en onderzoeksgebied

De ligging van het plangebied staat afgebeeld in figuur 1. Het plangebied ligt in de gemeente Bergen in Noord-Holland in de plaats Egmond aan den Hoef. De locatie ligt tussen de Herenweg en de Banweg, naast de Banweg nummer 1 en de Herenweg nummer 99. Het plangebied is 82 m lang en 50 m breed en heeft een omvang van 2.590 m². Het plangebied omvat twee kadastrale percelen. Het zuidelijke perceel heeft nummer 492 en ligt in sectie E van de kadastrale gemeente Egmond-Binnen. Het noordelijk perceel heeft nummer 609 en ligt in sectie F van kadastrale gemeente Bergen (Noord-Holland).

Het plangebied wordt aan de westzijde begrensd door de Herenweg en aan de zuidwestzijde door het bewoonde perceel van Banweg 1. De zuidgrens wordt gevormd door de Banweg. Ten oosten van het plangebied ligt het bewoonde perceel van de Banweg 1z. Ten noorden van het plangebied bevindt zich het perceel van Herenweg 99.

Om voldoende informatie over aardwetenschappelijke, historische en archeologische gegevens te verzamelen wordt een onderzoeksgebied gebruikt dat groter is dan het plangebied. Het onderzoeksgebied voor het bureauonderzoek is een zone met straal van circa 500 m om de ontwikkeling heen (figuur 3).

² SIKB 2018

³ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Data Archiving and Networking Services

Overheidsbeleid

In het gebied geldt een vastgesteld gemeentelijk archeologisch beleid. Op de gemeentelijke archeologische beleidskaart uit 2013 valt het plangebied in een zone waar archeologisch onderzoek verplicht is bij projecten met een oppervlakte groter dan 500 m² en die dieper dan 40 cm -mv reiken (figuur 4).⁴

Ontwerp c.q. inrichtingsplan

De beoogde ingreep bestaat uit de verwijdering van de oppervlakteverhardingen en de bouw van drie woningen in het gebied. De bouwtekeningen van de woningen zijn nog niet gemaakt, maar wel is een concept-bestemmingsplan gemaakt waar twee bouwvlakken op staan. Eén bouwvlak ligt aan de noordzijde van het plangebied parallel aan de Herenweg. Daar komen twee woningen. Een ander bouwvlak komt aan de zuidkant langs de Banweg en is geschikt voor één woning (figuur 5). Waarschijnlijk zal het overige deel van het plangebied in gebruik worden genomen als erf en tuin.

Aard en omvang van de toekomstige verstoring

Waarschijnlijk zullen de nieuwe woningen gefundeerd worden 'op staal'. Ter plaatse van de nieuwe funderingsbalken zal tot ongeveer 80 cm -mv gegraven worden. De aanleg van nieuwe nutsvoorzieningen gaat gepaard met een aanlegdiepte van maximaal 150 cm onder het maaiveld.

Milieutechnische condities

In het Bodemloket van de omgevingsdienst Noord-Holland Noord is een rapport gemaakt van een verkennend bodemonderzoek dat op de locatie is uitgevoerd. In het noorden van het gebied is aan het maaiveld een laag licht asbesthoudend puingranulaat aangetroffen. In het gebied zijn plaatselijke verontreinigingen van minerale olie, PCB en PAK aanwezig. De verontreinigingen zijn licht en daarom is geen sanering noodzakelijk.⁵

Grondwaterpeil

De actuele grondwaterstand in het plangebied is niet bekend. Informatie over de grondwaterstanden kan worden afgeleid uit de grondwatertrap op de bodemkaart. De grondwatertrap is I tot II*. Dit betekent dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand ondieper staat dan 20 cm -mv en dat de gemiddeld laagste grondwaterstand staat tussen 50 en 80 cm -mv. De grondwaterstand zal door de beoogde ingrepen waarschijnlijk niet veranderen.

Consequentie van de ingrepen

Door uitvoeren van graafwerkzaamheden kunnen archeologische resten worden vergraven.

2.3 Huidige situatie

Bebouwing en functie

In het plangebied staat geen bebouwing.

⁴ Cultuurcompagnie Noord-Holland 2013

⁵ <https://odnhn.nazca4u.nl/Rapportage/viewerLookup/Geolocator.aspx>

Bodemgebruik

Het zuidelijke deel van het plangebied is in gebruik als parkeerterrein. Dit gedeelte is verhard met stelconplaten. In het noorden van het plangebied bevindt zich een groot grasveld met in het midden daarvan een rechthoekige betonplaat. Dit is een voormalige wasplaats voor voertuigen.

Bestemmingsplan

Het plangebied ligt in bestemmingsplan Landelijk Gebied-Zuid, dat op 1 oktober 2014 door de gemeente Bergen (NH) is vastgesteld (NL.IMRO.0373.BPG09000landgebzui-C003). In het plangebied geldt de dubbelbestemming Waarde Archeologie 3. Dit betekent dat bij ingrepen met een omvang van meer dan 500 m² waarbij de bodem dieper dan 40 cm -mv wordt verstoord een rapport moet worden overlegd waaruit blijkt dat de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld.⁶

2.4 Aardwetenschappelijke waarden

De aardwetenschappelijke gegevens staan samengevat in tabel 1.

Het plangebied ligt in het archeologisch landschap 'Duinen en strandwallen', in de landschapszone strandvlakten.⁷ Het plangebied ligt in het Kennemerland in het westelijke deel van Noord-Holland. Na de laatste ijstijd kwam de relatief warme periode waarin we nu leven, het Holoceen. Door de temperatuurstijging en daarmee gepaarde smelt van de gletsjers stijgt de zeespiegel aan het begin van het Holoceen sterk. Dit heeft tot gevolg dat de toen droogliggende Noordzee steeds meer volloopt en de kustlijn naar het oosten verschuift. Het plangebied ligt in het Zeegat van Bergen, een laag gebied met een riviermonding waarvan de voorgangers van de Overijsselse en de Utrechtse Vecht, de Gelderse IJssel en de Veluwe beken de bovenloop vormen.⁸

Ongeveer 5.000 jaar geleden wordt meer zand aangevoerd naar de Noordzee en ontstaan stabiele strandwallen langs de kustlijn. De vooroeverafzettingen en strandafzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Zandvoort binnen de Formatie van Naaldwijk. Op de strandwallen ontstaan door verstuiwing duinenrijen. De duinafzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Schoorl.

De kustlijn verplaatst zich sinds het ontstaan van stabiele strandwallen in westelijke richting. In de periode tussen 2.750 en 1.500 voor Christus verzandt het Zeegat van Bergen. De riviermonding verplaatst richting het noorden, naar de huidige Waddenzee (de rivier de Vlie).⁹ Rond 1.500 voor Christus ligt het plangebied ter hoogte van een wadvlakte dat later een kwelder gebied voor de kust wordt. Deze wad- en kwelder afzettingen zijn vervolgens bedekt met duinafzettingen.

Vanaf het ontstaan van de duinen is het gebied aantrekkelijk voor bewoning. Na bewoningsfases hebben soms weer verstuiwingsfases plaatsgevonden waardoor de bewoningsresten kunnen zijn bedekt door een laag (herstoven) duinzand.¹⁰

⁶ <http://www.ruimtelijkeplannen.nl>

⁷ Rensink e.a. 2015

⁸ Vos e.a. 2018

⁹ Vos e.a. 2018

¹⁰ Haartsen 2009

Volgens de Geologische Kaart van Nederland is in het plangebied een pakket Jong Duinzand op Oud Duinzand aanwezig (figuur 7).¹¹ Dit betekent dat de verstuvingsen in het gebied in ieder geval tot de Late Middeleeuwen moeten zijn doorgegaan. Volgens het model van het Dinoloket is het pakket Jong Duinzand (Laagpakket van Schoorl) ongeveer vier meter dik.¹²

Het gebied ligt aan de oostelijke flank van een duinenrij. Ten westen van de Herenweg komen relatief hoge duinen voor. Waarschijnlijk is een laag Jong Duinzand in het westen van het plangebied afgezet. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) loopt het maaiveld in het plangebied af richting het oosten. Langs de Herenweg ligt het maaiveld op ongeveer 4 m boven NAP. Bij de oostelijke punt van het plangebied ligt het maaiveld op ongeveer 2,6 m boven NAP (figuur 8).

Op de digitale Bodemkaart van Nederland maakt het plangebied deel uit van een zone met lage enkeerdgronden, ontwikkeld in leemarm en zwak lemig fijn zand (figuur 9).¹³ Dit bodemtype komt voor in een strook duinland tussen Bergen en Egmond. De humeuze bovengrond is ongeveer 60 cm dik en rust op kalkrijk duinzand. De bodem is relatief diep omgespit voor tuinbouw of de bollenteelt.¹⁴

Het AHN laat zien dat er een groot verschil is in het reliëf tussen de duinen ten westen van de Herenweg, en de weilanden ten oosten van de Herenweg. Volgens de geomorfologische kaart waren ter hoogte van het plangebied mogelijk ook duinen aanwezig en het terrein staat daarom als afgegraven/geëgaliseerd aangeduid (figuur 10)

Bron	Situatie plangebied, omschrijving
Geologie (figuren 6 en 7)	Geologische Kaart van het Koninkrijk van Nederland: ¹⁵ - sg: Zandige strand en vooroeverafzettingen op getijdengeulafzettingen (Laagpakket van Zandvoort op Laagpakket van Walcheren-g) Geologische Kaart van Nederland, schaal 1:50.000: ¹⁶ - S2: Jonge Duin- en strandzanden op Oude Duin- en strandzanden
AHN (figuur 8)	Het maaiveld in het plangebied ligt tussen 2,6 m en 4 m NAP.
Bodemkunde (figuur 9)	Bodemkaart 1 : 50 000: ¹⁷ Eerdgronden, Lage enkeerdgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand (EZg21-II*)
Geomorfologie (figuur 10)	Geomorfologische kaart 1 : 50 000: ¹⁸ Vlakte ontstaan door afgraving en/of egalisatie van duinen of strandwallen vervlakt of ontstaan door afgraving en/of egalisatie (M92E)

Tabel 1: Aardwetenschappelijke waarden.

¹¹ Rijks Geologische Dienst 1987

¹² <http://www.dinoloket.nl/ondergrondmodellen>

¹³ Alterra 2014

¹⁴ Rosing e.a. 1995

¹⁵ TNO-GDN 2021

¹⁶ Rijks Geologische Dienst 1987

¹⁷ Alterra 2014

¹⁸ Maas e.a. 2019

2.5 Historische situatie

De plaatsnaam Wimmenum komt al in de 11^e eeuw na Christus voor. Het lag langs de Herenweg, de weg die de Vroegmiddeleeuwse plaatsen Bergen en Egmond met elkaar verbindt.¹⁹ Omstreeks 1230 wordt langs de Banweg een kapel gesticht ter ere van de heilige Cosmas. In 1357 wordt de kapel hersticht door Graaf Hugo van Egmond en gewijd ter ere van de heiligen Cosmas en Damianus. Deze heiligen worden vereerd als geneesheren en de kapel wordt een bedevaartsoord voor zieken die hoopten op genezing. Veel van de gelovigen nemen als talisman stukken steen van de muren van de kapel mee.

De middeleeuwse kapel is een Romaans-Gotisch bouwwerk met een koor in het westen en een schip in het oosten. Na de Reformatie wordt het koor in gebruik genomen als woonhuis en het schip als school.²⁰ De kapel moet ten noorden van de Banweg gelegen hebben, iets ten oosten van het plangebied (figuur 11). Op diverse tekeningen zien we de kapel geleidelijk veranderen.

- Op een reconstructie van de situatie uit 1571 lijkt sprake van een dak met leien (figuur 12)
- Op de aquarel uit 1738 is het dak van het koor vervangen door riet (figuur 13). Een deel van het koor lijkt te zijn uitgebroken.
- De aquarel van 1785 is zeer gedetailleerd en we zien duidelijk dat het pand deels ruïneus begint te worden (figuur 14). Wellicht komt dat door de pelgrims die nog steeds langs komen en stukken steen van het pand meenemen. Aan de westzijde is een houten aanbouw aanwezig.

De kapel is in 1865 afgebrand en daarna gesloopt.

Op de kadastrale minuutkaart van begin 19^e eeuw is de kapel herkenbaar (figuren 15 en 16). De oorspronkelijk aanwijzende tafel geeft de functie van het gebouw aan maar het is moeilijk leesbaar (zie detail bij figuur 16). Volgens de gedigitaliseerde tafels van HisGIS staat er 'schuithuis'. Volgens ons is gezien het bekende gebruik *'t schoolhuis* logischer.

Het stuk land tussen de Banweg en de Herenweg, daar waar het plangebied ligt, is het landgebruik bos.

Op de Bonnekaarten uit de periode tussen 1879 en 1920 is het perceel afgebeeld als bosland of boomgaard (figuur 17). Op de topografische kaarten van 1950 en 1961 zijn ten zuidwesten en ten noorden van het plangebied woningen afgebeeld (figuur 18). Het plangebied zal in deze periode als tuingrond gebruikt zijn. Op de topografische kaart van 1971 is in het zuiden van het plangebied een weg gekarteerd (figuur 19); vermoedelijk is dit deel van het plangebied sindsdien als parkeerplaats gebruikt. Het plangebied is altijd onbebouwd gebleven.

2.6 Mogelijke verstoringen

In het noorden en zuiden van het plangebied zijn plaatselijk oppervlakteverhardingen aangebracht. Waarschijnlijk reikt een eventuele verstoring tot ongeveer 30 cm onder het maaiveld. Het is mogelijk dat het gebied gediëplood is om het geschikt te maken voor bollenteelt.

¹⁹ Husken 2006

²⁰

2.7 Archeologische en bouwhistorische waarden

Archeologische terreinen, vondstlocaties en onderzoeken staan weergegeven in figuur 21 en staan toegelicht in tabel 2. De belangrijkste bevindingen worden in de lopende tekst samengevat.

In het plangebied liggen geen archeologische waarnemingen en geen (delen van) archeologische terreinen. Het plangebied is niet eerder archeologisch onderzocht. In het plangebied zijn geen bekende militaire erfgoedwaarden aanwezig. Het plangebied ligt wel net ten oosten van de Atlantikwall de Duitse verdedigingslinie langs de Noordzeekust.²¹ Op een luchtfoto van 11 april 1945 zijn geen verdedigingswerken of bomkraters in het plangebied zichtbaar (figuur 22).

In het gebied zijn nog weinig archeologische onderzoeken uitgevoerd. Het meest relevant voor het plangebied is een proefsleuvenonderzoek ter hoogte van de voormalige Cosmas en Damianuskapel direct ten oosten van het plangebied. Dit onderzoek is in 1987 uitgevoerd. Hierbij werd alleen los puin gevonden en het blijkt dus dat de funderingen van de kapel moeten zijn uitgebroken. Rondom de kapel werden grafresten verwacht maar dit gebied is niet onderzocht door het aanleggen van proefsleuven.

Archeologische terreinen
10774: Bergen, Het Woud, Banweg/Schooltuin, Terrein van hoge archeologische waarde Dit AMK terrein ligt 25 m richting het oosten. Terrein met sporen van een in of voor 1357 een kapel gesticht die gewijd was aan Cosmas en Damianus. Na de Hervorming is de kerk in gebruik geweest als school. In 1865 is het gebouw afgebrand. Verwacht wordt dat in de ondergrond nog archeologische sporen bewaard zijn die een bijdrage leveren aan de bewoningsgeschiedenis van het gebied.
10788: Bergen, Wimmenum, Kromme Dijk/Driehuizerweg, Terrein van hoge archeologische waarde Dit AMK terrein ligt 421 m richting het zuidoosten. Terrein met redelijk geconserveerde sporen van bewoning uit de Late IJzertijd en Romeinse tijd op twee parallel lopende strandwallen. De meest westelijke is het best ontwikkeld. De sporen zijn afgedekt door zowel Oud als Jong Duinzand. Het gebied ligt ingesloten tussen de voor bollenteelt diep omgezette percelen. Aangezien deze in wetenschappelijk opzicht een belangrijke bijdrage leveren aan de bewoningsgeschiedenis van het gebied dienen dit terrein in principe behouden te blijven.
Onderzoeken (inclusief eventuele vondsten)
2.112.490.100: Bergen (NH), Bergen, Duingebied (en strand), bureauonderzoek Onderzoek 10 m ten westen van het plangebied, uitgevoerd in 2006. De gemeente Bergen is in 2004 gestart met een algemene herziening van de bestemmingsplannen. In dit kader is het bureauonderzoek verricht voor het bestemmingsplangebied "Duingebied (en strand)". Het doel van het bureauonderzoek is om aan te geven hoe bij eventuele werkzaamheden in voldoende mate rekening gehouden kan worden met de archeologische aspecten in het bestemmingsplangebied. Daartoe worden voor het gehele gebied archeologieregimes vastgesteld, waarin uitspraken worden gedaan over de noodzaak voor archeologisch onderzoek bij nieuwe ontwikkelingen in het gebied.
2.116.840.100: Bergen (NH), Bergen, Landelijk Gebied Zuid, bureauonderzoek Het plangebied ligt in het onderzoeksgebied. Uit het bureauonderzoek blijkt dat in Wimmenum en omgeving nog veel archeologische waarden verwacht kunnen worden. Ten oosten van het plangebied heeft de Cosmas en Damianus kapel gestaan en mogelijk kan rondom de kapel een grafveld aanwezig zijn. De archeologieregimes uit de

²¹ Stichting RAAP 2017; Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2016

beleidskaart van 2013 worden zoveel mogelijk overgenomen voor het bestemmingsplan.²²

2.132.287.100: Bergen (NH), Bergen, Herenweg, booronderzoek

Onderzoek 70 m ten zuidwesten van het plangebied, uitgevoerd in 2006.

In het kader van de reconstructie van de N511 wordt door RAAP Archeologisch Adviesbureau een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd. Op grond van het ontbreken van (duidelijke) aanwijzingen voor de aanwezigheid van waardevolle archeologische resten binnen de verstoringsdiepte van de te graven sloten wordt ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Vondsten overig

Geen

Tabel 2: Archeologische terreinen, onderzoeken en vondstlocaties tot ongeveer 500 m van het plangebied.

In het plangebied staan geen bekende (ondergrondse) bouwhistorische waarden geregistreerd.²³

2.8 Gespecificeerde verwachting

Het plangebied lag ter hoogte van het Zeegat van Bergen. In de periode tussen 1.500 en 500 voor Christus is het Zeegat verzand en is het gebied deel gaan uitmaken van een duinenrij langs de Noord-Hollandse kust. Waarschijnlijk is sindsdien sprake geweest van continue duinvorming. Het plangebied wordt, na de vorming van de duinen in de Bronstijd bewoonbaar. In de ondergrond van het plangebied kunnen archeologische waarden uit de Bronstijd tot en met de Vroege Middeleeuwen aanwezig zijn, waarschijnlijk in overstoven toestand.

Het gebied is in de Vroege Middeleeuwen in cultuur genomen en sindsdien zal de duinvorming enigszins getemperd zijn.

In de 13^e eeuw wordt ten oosten van het plangebied de Cosmas en Damianuskapel gesticht. De Romaans-Gotische kapel was een bedevaartsoord en waarschijnlijk is naast de kapel een kerkhof geweest. De kapel is na de Reformatie in gebruik genomen als woning en school en is in 1865 afgebrand en gesloopt.

Het plangebied is sinds het begin van de 19^e eeuw achtereenvolgens in gebruik geweest als bosland, boomgaard en tuingrond. Rond 1971 is het zuiden van het plangebied als parkeerterrein in gebruik genomen.

De verwachting wordt als volgt gespecificeerd:

1. Datering

In het plangebied kunnen archeologische resten aanwezig zijn uit de Bronstijd tot en met de Nieuwe tijd.

2. Complextype

Er moet rekening gehouden worden met archeologische resten uit de periode van landbouwsamenlevingen en staatssamenlevingen gerelateerd aan bewoning, economie, infrastructuur, rituelen en begravingen.

²² Husken 2006

²³ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2017

3. *Omvang*

Archeologische resten gerelateerd aan bewoning uit de periode van de landbouwsamenlevingen kunnen worden beschouwd als vlakelementen met variabele omvang (klein tot groot). Sommige complextypen kunnen zich ook als puntelementen manifesteren (begravingen, depots) of als lijnelementen (wegen, watergangen, percelering).

4. *Diepteligging*

Waarschijnlijk is het gebied in gebruik geweest als bouwland of tuingrond en daarom wordt een relatief dikke (60 cm of meer) humeuze bovengrond verwacht. Vanaf deze diepte tot in de top van de strandafzettingen (ongeveer 4 meter onder het maaiveld) kunnen archeologische waarden uit de Bronstijd tot en met de Vroege Middeleeuwen aanwezig zijn. Eventuele sporen uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd bevinden zich direct onder de humeuze bovengrond.

5. *Gaafheid en conservering (fysieke kwaliteit)*

Een archeologisch niveau uit de Bronstijd tot en met de Vroege Middeleeuwen is waarschijnlijk nog goed bewaard aanwezig onder een laag duinzand. De conservering is matig tot goed naar gelang de ligging ten opzichte van de grondwaterspiegel. Het potentiële archeologische niveau uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd is waarschijnlijk deels vergraven.

6. *Locatie*

In het hele plangebied kunnen archeologische resten aanwezig zijn.

7. *Uiterlijke kenmerken (prospectie kenmerken):*

Uiterlijke kenmerken: Archeologische resten uit landbouwsamenlevingen kunnen bestaan uit sporen in de natuurlijke ondergrond zoals resten van beer- en/of waterputten of afvalkuilen, paalsporen en greppels. Daarnaast kunnen fragmenten aardewerk (urnen), crematieresten en inhumaties aanwezig zijn. Fragmenten hiervan kunnen door ploegwerkzaamheden ook in de bouwvoor of (als deze aanwezig is) bouwlanddek aanwezig zijn. Uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd worden resten gerelateerd aan de Cosmas en Damianus-kapel verwacht, bijvoorbeeld resten van bijgebouwen of grafresten.

Prospectiekenmerken: Archeologische resten uit de periode Bronstijd-Vroege Middeleeuwen kenmerken zich door de aanwezigheid van een archeologische laag. Dit is een doorwerkte laag bestaande uit het oorspronkelijke sediment dat is vermengd met archeologische indicatoren zoals bot-, houtskool- en aardewerkfragmenten. Daarnaast moet rekening worden gehouden met humeuze ontkalkte bodemlagen (ook zonder archeologische indicatoren) die kunnen wijzen op overstoven loopvlakken. Archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd manifesteren zich als een sporenniveau.

8. *Mogelijke verstoringen*

Door het gebruik van het gebied als bouwland en tuingrond kunnen archeologische waarden zijn vergraven.

3 Booronderzoek

3.1 Inleiding

De ligging van het plangebied staat afgebeeld in figuur 1. In het plangebied is een ontwikkeling met grondwerkzaamheden voorzien. Daardoor worden mogelijk archeologische resten verstoord. Voor de beoogde ontwikkeling is een bureauonderzoek uitgevoerd (zie hoofdstuk 2 van dit rapport) waarbij een gespecificeerde archeologische verwachting is opgesteld. Op basis daarvan is een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van boringen uitgevoerd.

Het veldonderzoek is uitgevoerd zoals voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 4.1,²⁴ in het bijzonder het hoofdstuk "protocol 4003 inventariserend veldonderzoek overig". Het veldonderzoek is uitgevoerd volgens specificatie "VS03 Uitvoeren booronderzoek". Het onderzoek is gerapporteerd volgens specificatie "VS05 Opstellen standaardrapport IVO - O/P".

Het onderzoeksgebied voor het booronderzoek is hetzelfde als het plangebied.

De boringen zijn gezet met het doel de bodemopbouw te verkennen. Met de gegevens van de verkenning wordt de aard en intactheid van de bodemopbouw gecontroleerd en kan de verwachting worden verfijnd. Tevens wordt zo inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Hiermee kunnen kansarme zones worden uitgesloten en kansrijke zones worden geselecteerd. Deze methode is toegepast omdat nog onvoldoende informatie over de bodemopbouw beschikbaar is om te kunnen beslissen of en welk type karterend onderzoek eventueel uitgevoerd kan worden.

3.2 Methode

De werkwijze in het veld was als volgt:

Boortype: 7 cm Edelmanboor (tot ongeveer 1,5 m onder het maaiveld), 4 cm zuigerbuis (1,5-2,3 m onder het maaiveld) en 2 cm guts (diepere lagen).

Aantal boringen: Zes

Boordiepte: De boringen zijn gezet tot zo diep mogelijk in het duin/strandzand. Ver onder de grondwaterspiegel loopt het zand uit het boormateriaal en is het niet meer mogelijk om te boringen dieper door te zetten.

Verspreiding van de boorpunten: De boringen zijn verspreid in het plangebied geplaatst.

Waarnemingswijze: Het sediment is met de hand bemonsterd en met het blote oog onderzocht door het te versnijden en te verbrekken. De opgeboorde grond is systematisch uitgelegd op een stuk worteldoek. Representatieve uitgelegde boorprofielen zijn gefotografeerd.

²⁴ SIKB 2018

Classificatie bodemtextuur en archeologische indicatoren: De opgeboorde grond is beschreven op basis van de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1 (ASB 1.1), dit omvat NEN 5104.²⁵

Locatie bepaling X en Y: De X en Y coördinaten van de boringen zijn bepaald ten opzichte van de lokale topografie.

Hoogte bepaling: De Z coördinaat is na afloop van het veldwerk bepaald aan de hand van het AHN.²⁶

De gegevens zijn digitaal in het veld geregistreerd. Het veldwerk is uitgevoerd op 30 oktober 2023 door I.S.J. Beckers (KNA Senior Prospector).

Voorgaand aan het veldwerk is een plan van aanpak opgesteld.²⁷ Het plan van aanpak is voorgelegd aan en goedgekeurd door de deskundige van de bevoegde overheid (email Dhr. I. Vossen, NMF Erfgoedadvies, 17 oktober 2023). Het Plan van Aanpak is geregistreerd in ARCHIS3.

In de emailreactie op het Plan van Aanpak werd het graven van een profielkuil aanbevolen als in het gebied een verstoorde bovengrond werd aangetroffen. Dit was het geval en daarom is naast boring 3 een profielkuil gegraven tot ongeveer 50 cm onder het maaiveld.

3.3 Resultaten met geologische interpretatie

De locaties van de boringen zijn in figuur 23 weergegeven. De boorgegevens staan in Bijlage 1. Met de gegevens is een schematische doorsnede gemaakt. Deze is weergegeven in figuur 26. Het grondwater stond tijdens het onderzoek op ongeveer 150 cm onder het maaiveld.

Op basis van de textuur, kleur en bijmengingen kunnen de volgende lagen of pakketten worden onderscheiden, van onder naar boven:

1: Duin-/Strandzand

De ondergrond van het gebied bestaat uit lichtgrijs tot grijs zeer fijn zand. In de basis van dit pakket zijn schelpfragmenten aanwezig en in de top van het pakket komen roestvlekken voor. Het grootste deel van het pakket is kalkrijk. In boring 5 is de bovenste 30 cm van het pakket kalkarm en in boring 6 de bovenste 50 cm van het pakket kalkloos. De top van het pakket ligt tussen 65 en 115 cm -mv (311 en 201 cm NAP).

De basis van het pakket bevat schelpresten en dit wordt daarom geïnterpreteerd als een laag strandwalzand. Dit gaat naar boven toe geleidelijk over in duinzand. Het pakket wordt gerekend tot het Laagpakket van Zandvoort binnen de Formatie van Naaldwijk. In het duinzand is geen overgang van Oud naar Jong Duinzand herkenbaar.

2: Vegetatieniveau

In boring 6 is op 205 cm -mv een laag matig humeus en donkergrijs zand aangetroffen (figuur 24). Deze laag bevat enkele takjes en is 20 cm dik. De laag rust op en wordt afgedekt door duin-/strandzand. Het betreft hier een vegetatieniveau; een niveau dat enige tijd aan de oppervlakte heeft gelegen

²⁵ Bosch 2008; Nederlands Normalisatie Instituut 1989

²⁶ Kadaster en PDOK 2014

²⁷ Beckers 2023

voordat het niveau weer is overstoven.

3: omgewerkte grond

Pakket 1 gaat scherp naar boven toe over in pakket 3. Pakket 3 is 40 tot 105 cm dik bestaat uit zwak tot matig humeus zand. De kleur is (donker)bruingrijs tot donkergrijs. In de profielkuil zijn in deze laag baksteenfragmenten aangetroffen (figuur 25). Het pakket heeft een heterogene opbouw en is grijs gevlekt. De top van het pakket ligt tussen 10 en 25 cm -mv (356 en 271 cm NAP). Laag 3 wordt geïnterpreteerd als een laag omgewerkte grond. Waarschijnlijk is dit ontstaan door het gebruik van het gebied als tuingrond.

4: opgebrachte grond

In boring 5 en in de profielkuil werd boven het heterogene pakket 3 een 15 cm dikke, lichtgrijze zandlaag aangetroffen. Deze laag wordt afgedekt door laag 5. Het betreft hier een laag ophogingszand, gerelateerd aan de naastgelegen parkeerplaats.

5: bouwvoor

Laag 5 is opgebouwd uit matig humeus, donkergrijs zand en bevindt zich direct onder het maaiveld. Het pakket is 10 tot 25 cm dik. In de boringen 3 en 4 en de profielkuil bevat de laag veel baksteenfragmenten en is de laag matig grindig. Laag 5 wordt geïnterpreteerd als de recente bouwvoor.

Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Er zijn geen vondsten verzameld.

3.4 Archeologische interpretatie

De ondergrond van het plangebied bestaat in de basis uit strandwalzand en in de top uit duinzand. In het zuidwesten van het gebied is daarin een vegetatieniveau aangetroffen op 205 cm onder het maaiveld. Hoewel in deze laag geen archeologische indicatoren zijn aangetroffen, blijkt uit de aanwezigheid van deze laag dat het gebied tussen twee fases van verstuingen bewoonbaar moet zijn geweest. Dit niveau kan daarom archeologische waarden bevatten. Eventuele archeologische waarden kunnen uit de Bronstijd tot en met de Romeinse tijd dateren.²⁸

Omdat in veel onderzochte locaties de kalkloze top van het duinzand ontbreekt, is dit niveau verstoord geraakt. Waarschijnlijk is in het gebied diep geploegd om het geschikt te maken voor een gebruik als tuingrond. De top van het duinzand is verstoord geraakt tot een diepte variërend tussen ongeveer 65 en 115 cm onder het maaiveld. In de bovengrond worden daarom geen archeologische waarden meer verwacht. In delen van het plangebied is boven de laag omgewerkte grond nog een lichtgrijze zandlaag (boring 5) of een grindige of puinrijke verhardingslaag (boringen 3 en 4) opgebracht.

Als in het zuidwesten van het plangebied een maximale verstoringsdiepte van 175 cm -mv (205 cm -mv aangevuld met een 'veiligheidsmarge' van 30 cm) kan het plangebied vrijgegeven worden voor de voorgenomen ontwikkeling.

²⁸ Het niveau ligt relatief diep en daarom worden geen archeologische waarden uit de Middeleeuwen en de Nieuwer tijd op dit niveau verwacht.

4 Conclusie

4.1 Conclusie Bureauonderzoek

1. *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*

In het gebied worden drie woningen gerealiseerd. De woningen zullen waarschijnlijk gefundeerd worden 'op staal' met een vergravingsdiepte bij de nieuwe funderingen van ongeveer 80 cm onder het maaiveld.

2. *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*

Het gebied ligt aan de oostelijke rand van het duinengebied tussen Bergen en Egmond. De ondergrond van het plangebied bestaat uit duin- en strandwalzand op vooroever- en geulafzettingen van het Zeegat van Bergen. Beide worden tot het Laagpakket van Zandvoort binnen de Formatie van Naaldwijk gerekend. Volgens de digitale Bodemkaart van Nederland komen in het plangebied lage enkeerdgronden voor, gekenmerkt door een ongeveer 60 cm dik humeus dek ontstaan door vermenging van de bovengrond.

3. *Is sprake van bekende bodemverstoringen?*

Het gebied is in gebruik geweest als boomgaard en tuin. Waarschijnlijk is de bovengrond omgewerkt. Het plangebied is later in gebruik genomen als parkeerplaats voor voertuigen. Door het aanbrengen van oppervlakteverharding kan een verstoring van de bovengrond hebben plaatsgevonden.

4. *Wat is de historische ontwikkeling van het plangebied?*

De Herenweg is een vroegmiddeleeuwse weg. De Banweg vormt de oude grens tussen de gebieden van Bergen en Egmond. In het omringende gebied ontstond het buurtschap Wimmenum. Het plangebied lag direct ten westen van de Cosmas en Damianuskapel uit de 13^e en 14^e eeuw. Het plangebied is in de laatste twee eeuwen achtereenvolgens in gebruik geweest als boomgaard, tuingrond en parkeerplaats voor voertuigen.

5. *Is sprake van bekende archeologische waarden (zoals AMK terreinen, vondstlocaties, historische kernen) in het plangebied en directe omgeving, en zo ja welke?*

Het terrein van de Cosmas en Damianuskapel (25 m ten oosten van het plangebied) is aangewezen als AMK-terrein. Uit een proefsleuvenonderzoek op deze locatie blijkt dat de funderingen van de kapel verwijderd zijn.

6. *Kunnen archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn? Zo ja, wat is daarvan op hoofdlijnen de omvang, ligging, aard en datering?*

Het plangebied is vanwege de ligging in het duinengebied vanaf de Bronstijd bewoonbaar geweest. Een eventuele archeologische vindplaats uit de Bronstijd tot en met de Middeleeuwen is waarschijnlijk door een laag duinzand bedekt geraakt. In de bovengrond van het plangebied kunnen archeologische waarden uit de Middeleeuwen en de Nieuwe tijd worden verwacht gerelateerd aan het buurtschap Wimmenum en de naastgelegen kapel. De in het gebied te verwachten resten bestaan uit resten van een agrarische nederzetting/boerenerf en mogelijke resten van begravingen.

4.2 Conclusie Booronderzoek

7. *Wat is de aard (geologisch en bodemkundig) en intactheid (verstoringen) van het bodemprofiel?*

De ondergrond van het plangebied bestaat uit een pakket duin- op strandwalzand (Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Zandvoort). In het zuiden van het gebied is een vegetatieniveau aangetroffen op 205 cm -mv te midden van het duinzand. De kalkloze top van het duinzand ontbreekt in een groot deel van het plangebied. Waarschijnlijk is de top van het duinzand omgewerkt om het gebied geschikt te maken als tuingrond.

8. *Zijn potentiële archeologische niveaus aanwezig, en zo ja, wat is de aard, diepteligging en verbreiding daarvan?*

In het zuiden van het plangebied kunnen vanwege de aanwezigheid van een vegetatieniveau archeologische waarden uit de Bronstijd tot en met de Romeinse tijd aanwezig zijn. Dit niveau ligt op 205 cm onder het maaiveld.

Eindoordeel:

9. *Indien (mogelijk) archeologische resten aanwezig zijn:*

- a) *Worden deze archeologische resten verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*

De graafwerkzaamheden ten behoeve van de nieuwe woningen zullen niet tot in het vegetatieniveau reiken. Eventuele archeologische resten zullen *in situ* bewaard blijven.

- b) *Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische resten?*

Als toch dieper dan 175 cm -mv verstoord zal worden kan door middel van een karterend booronderzoek inzicht verkregen worden in de aan- of afwezigheid van archeologische waarden.

10. *Indien vervolgonderzoek nodig is: Welke methode(n), techniek(en) en strategie(ën) van Inventariserend veldonderzoek zijn hiervoor geschikt?*

Vervolgonderzoek wordt vooralsnog niet nodig geacht. Als toch in het zuiden van het plangebied in de geselecteerde zone dieper gegraven gaat worden dan 175 cm -mv is een karterende fase noodzakelijk. Afhankelijk van de geplande verstoring kan gekozen worden voor een karterend booronderzoek, proefsleuvenonderzoek of archeologische begeleiding.

5 Advies

Bureau voor Archeologie adviseert om in de zuidpunt van het plangebied een maximale verstoringsdiepte van 170 cm -mv te hanteren. Als dit mogelijk is, is vervolgonderzoek noodzakelijk. Afhankelijk van de geplande verstoring kan gekozen worden voor een karterend booronderzoek, inventariserend veldonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek (IVO-P) of een archeologische begeleiding. In de rest van het plangebied worden geen archeologische waarden verwacht en kan vrijgegeven worden voor de voorgenomen ontwikkeling.

Bovenstaande vormt een selectieadvies. Op grond van de resultaten van het rapport en het advies zal de bevoegde overheid (gemeente Bergen) een selectiebesluit nemen over de daadwerkelijk omgang met eventueel aanwezige archeologische resten binnen het plangebied.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat bij de graafwerkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen op plaatsen en dieptes waar die niet worden verwacht. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met de Erfgoedwet. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Bergen (NH.).

5.1 Status en inhoudelijke afstemming bevoegde overheid

Dit rapport is door Bureau voor Archeologie nog niet ter goedkeuring aangeleverd bij bevoegde overheid. Over de resultaten van het onderzoek heeft geen inhoudelijke afstemming met de bevoegde overheid plaatsgevonden.

6 Literatuur

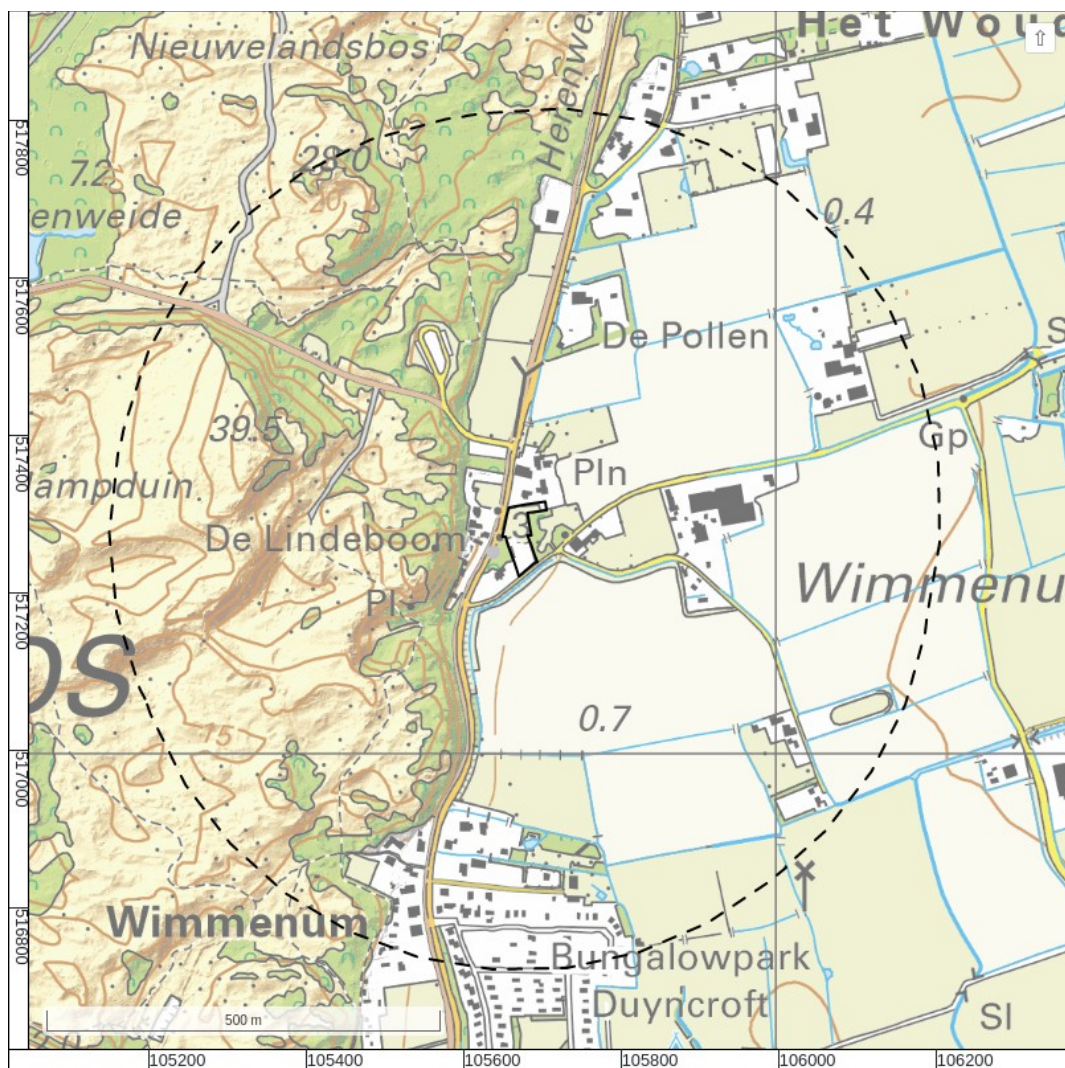
- Actueel Hoogtebestand Nederland. 2018. 'AHN3'. Digitale Hoogtekaart.
<https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>.
- Alterra. 2014. 'Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, digitale en landsdekkende versie'. Wageningen.
- Beckers, I.S.J. 2023. 'Plan van Aanpak Inventariserend Veldonderzoek Herenweg-Banweg, Egmond aan den Hoef, gemeente Bergen (NH.)'. Utrecht.
- Boomkamp, G. 1738. 'Cosmus [Cosmas] en Damianus kapel te Wimmenum'.
<https://www.regionaalarchiefalkmaar.nl/collecties/beelden/beelden-2/detail/30ff0d57-a5ad-40f4-b458-e1debbaab2ea>.
- Bosch, J.H.A. 2008. 'Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1: Op basis van de Standaard Boor Beschrijvingsmethode versie 5.2'. 2008-U-R0881/A. Deltares-rapport.
- Bruinvis, C.W. 1900. 'Twee tekeningen van de kapel van de HH Cosmas en Damianus te Noord-Wimmenum. Boven de kapel in 1571 en onder in 1740.' <https://www.regionaalarchiefalkmaar.nl/collecties/beelden/beelden-2/detail/02f870cb-9229-4eda-a885-21676bcce29c>.
- Cultuurcompagnie Noord-Holland. 2013. 'Beleidsnotitie Archeologie Gemeente Bergen-NH 2013'. Gemeente Bergen.
- Dou, Johannes. 1665. 'Territorij Bergensis accuratissima descriptio'. Joan Blaeu. Noord Hollands Archief.
<https://proxy.archieven.nl/0/FE3526F8FB8E11DF9E4D523BC2E286E2>.
- Eilander, D.A., G.A. Vos, en K. Wagenaar. 1994. 'Bodemkaart van Nederland, Schaal 1:50.000, Blad 19 West Alkmaar'. Wageningen: DLO-Staring Centrum.
- Haartsen, A. 2009. 'Ontgonnen verleden: Regiobeschrijvingen provincie Noord-Holland'. Rapport DK nr. 2009/dk116-G. Ede: Ministerie van LNV, directie IFZ/Bedrijfsuitgeverij.
- HisGis. 2010. 'HisGis'. <http://www.hisgis.nl>.
- Husken, S. 2006. 'Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het bestemmingsplangebied Landelijk Gebied Zuid, gemeente Bergen'. SCENH-rapport cultuurhistorie 21. Wormer.
- Kadaster. 1811. 'Kadastrale Minuten'. 1832. <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>.
 ———. 'Bonnebladen'.
<http://www.kadaster.nl/web/artikel/producten/Bonnebladen.htm>.
- Kadaster, en PDOK. 2014. 'AHN2 en 3 - WCS service'.
<http://nationaalgeoregister.nl>.
- Maas, G.J., W.M. van der Meij, S.P.J. van Delft, en A.H. Heidema. 2019. 'Toelichting bij de legenda Geomorfologische kaart Nederland 1:50.000 (2019), achtergronddocument bij het landsdekkende digitale bestand'. Wageningen: Wageningen Environmental Research.
<http://legendageomorfologie.wur.nl/>.
- Nationaal Georegister. 'Luchtfoto Beeldmateriaal RGB 25cm en 8cm WMTS'.
<https://www.nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/c82a783a-9a58-4761-a809-b4c5d90dcd35>.
- Nederlands Normalisatie Instituut. 1989. *Geotechniek: classificatie van onverharde grondmonsters*. Delft: Nederlands Normalisatie-instituut.
- PDOK. 'TOP25raster WMS'. Publieke Dienstverlening Op de Kaart (PDOK).
<https://geodata.nationaalgeoregister.nl/top25raster/ows>.
- RAF. 1940. 'Wageningen UR GeoPortal: RAF aerial photographs'. 1945.

- <http://library.wur.nl/WebQuery/geoportal/raf>.
- Rensink, E., H.J.T. Weerts, M. Kosian, H. Feiken, en B.I. Smit. 2015. *'Archeologische Landschappenkaart van Nederland. Methodiek en kaartbeeld'*. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. <https://doi.org/10.17026/dans-xf6-ywnd>.
- Rijks Geologische Dienst. 1987. *'Geologische Kaart van Nederland, schaal 1:50.000, Blad 19 West Alkmaar'*. Rijswijk: Europeesch Cartografisch Instituut.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. 2016. *'Kaart van verdedigingswerken, alle linies en stellingen'*. <https://landschapinnederland.nl/bronnen-en-kaarten/militaire-landschapskaart>.
- . 2017. *'Rijksmonumentenregister'*. [Cultureelerfgoed.nl](http://cultureelerfgoed.nl). <https://cultureelerfgoed.nl/monumentenregister>.
- . 2021. *'Archis3 - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed'*. <https://archis.cultureelerfgoed.nl/#/login>.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, en Data Archiving and Networking Services. *'e-depot voor de Nederlandse archeologie'*. <http://www.edna.nl>.
- Rosing, H., G.G.L. Steur, W. Heijink, H. de Bakker, O.H. Boersma, en C. Hamming. 1995. *'Bodemkaart van Nederland 1:50000 : toelichting bij de kaartbladen blad 9 West Texel (gedeeltelijk), 14 West Medemblik, blad 14 Oost Medemblik, 15 West Stavoren (Noordhollands gedeelte), blad 19 West Alkmaar'*. Wageningen: SC-DLO. <http://edepot.wur.nl/117856>.
- SIKB. 2018. *'BRL 4000: Beoordelingsrichtlijn Archeologie, versie 4.1'*. SIKB. https://www.sikb.nl/doc/BRL4000/BRL%20SIKB%204000%20Archeologie%20versie%204_1.pdf.
- Stichting RAAP. 2017. *'Indicatieve Kaart Militaire Waarden (IKME)'*.
- Tavernier, H. 1785. *'De kapel van Cosmas en Damianus te Noord-Wimmenum'*. <https://hdl.handle.net/21.12102/640D7FFCFB8F11DF9E4D523BC2E286E2>.
- TNO-GDN. 2021. *'Geologische kaart van het koninkrijk der Nederlanden'*. TNO - Geologische Dienst Nederland.
- Topografische Dienst. *'Topografische kaarten 1927-1995'*. Emmen: Staat der Nederlanden.
- Verniers, L. 2022. *'Aangevuld advies archeologie bij "Bestemmingsplanwijziging Bergen Herenweg en Banweg"; Memo NMF-2022-343-LV'*. NMF Erfgoed.
- Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts, en J. Bazelmans. 2018. *Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*. Amsterdam: Prometheus.

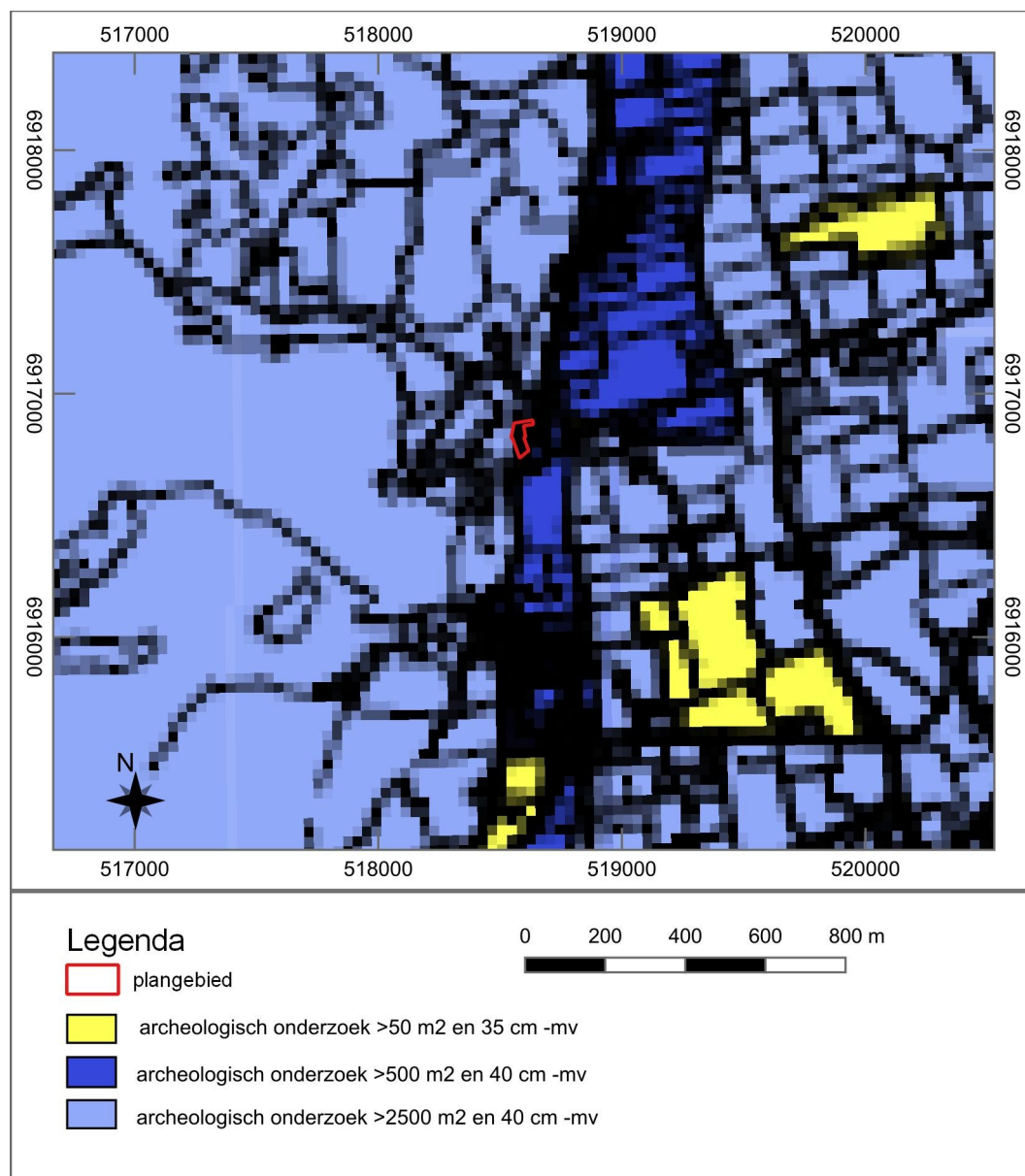
Figuren

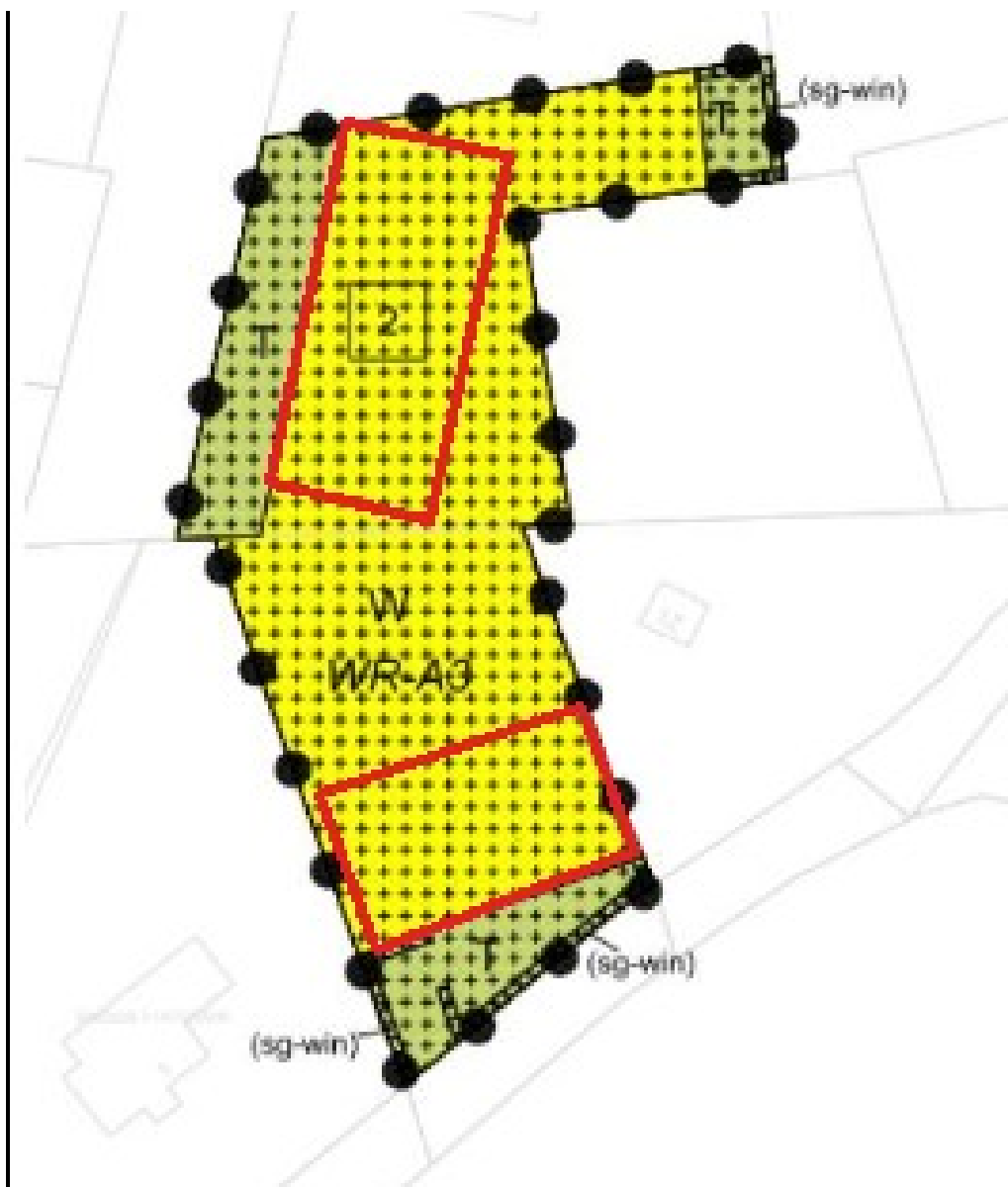
Figuur 2: Luchtfoto actueel (Nationaal Georegister).

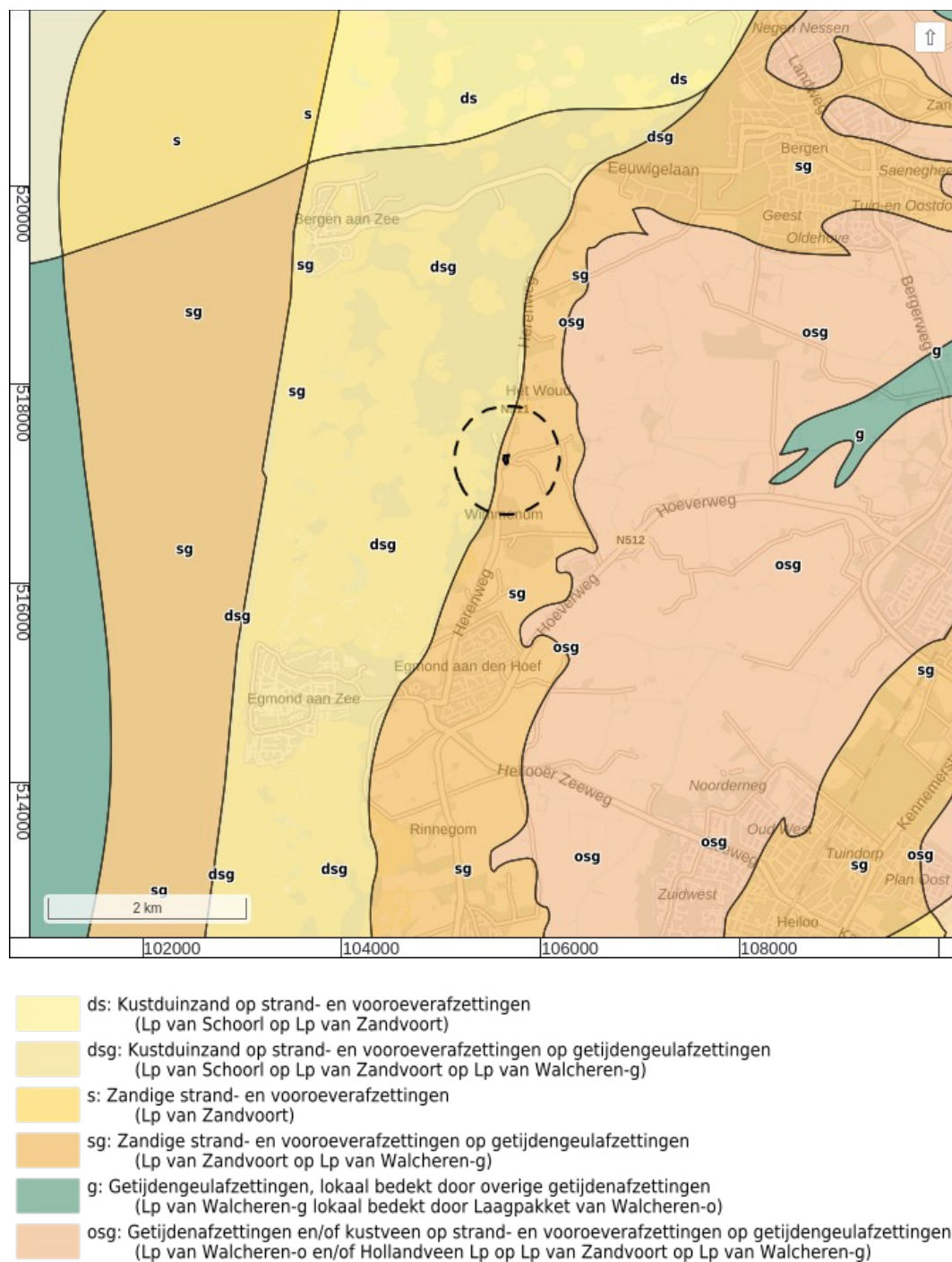
Figuur 3: Het onderzoeksgebied voor het bureauonderzoek, onderbroken lijn (achtergrond: PDOK).

Figuur 4: Archeologische beleidskaart gemeente Bergen (Cultuurcompagnie Noord-Holland 2013).

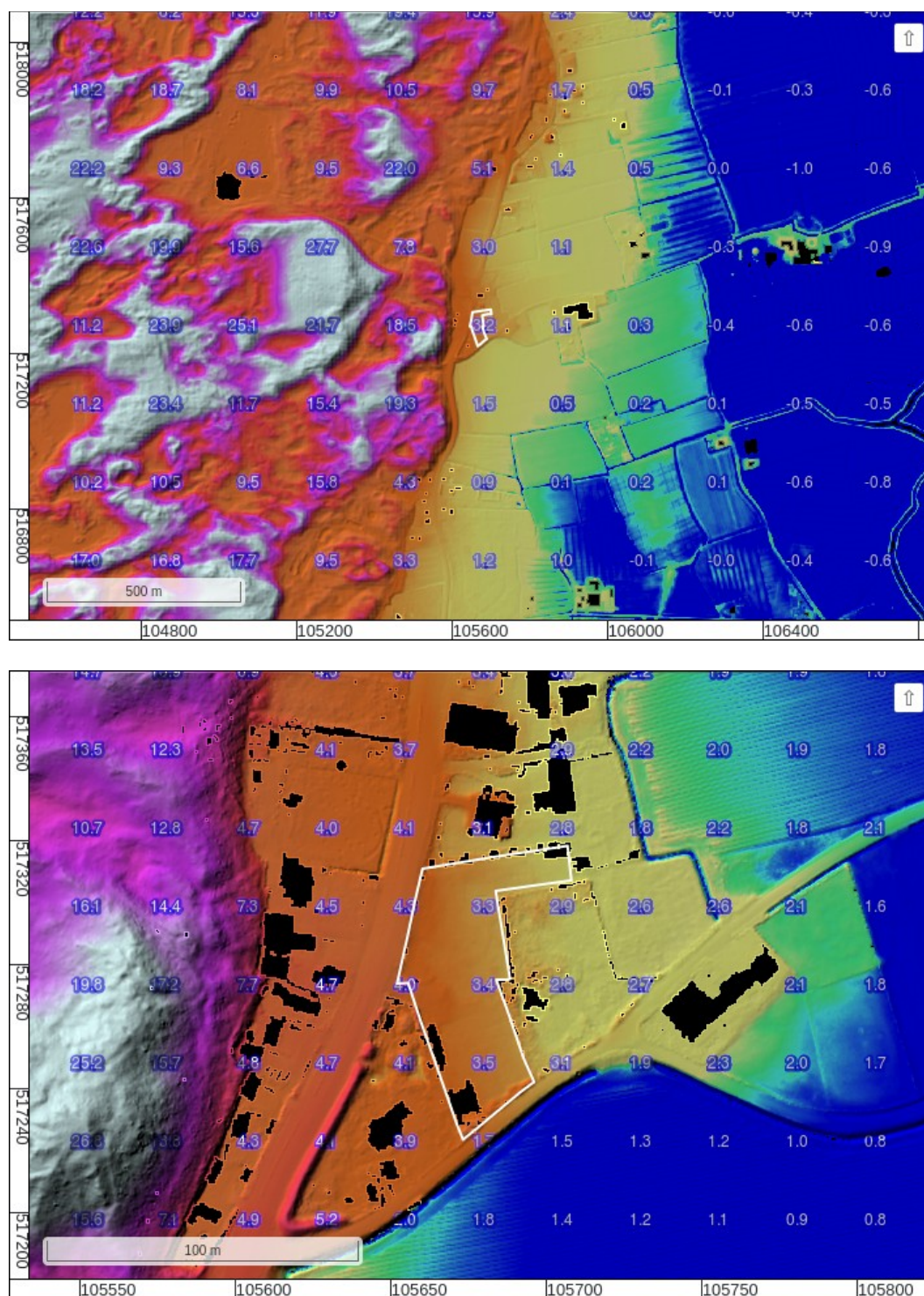
Figuur 5: Concept bestemmingsplan. De twee bouwvlakken zijn met de rode lijnen aangegeven. Bron: Verniers 2022.

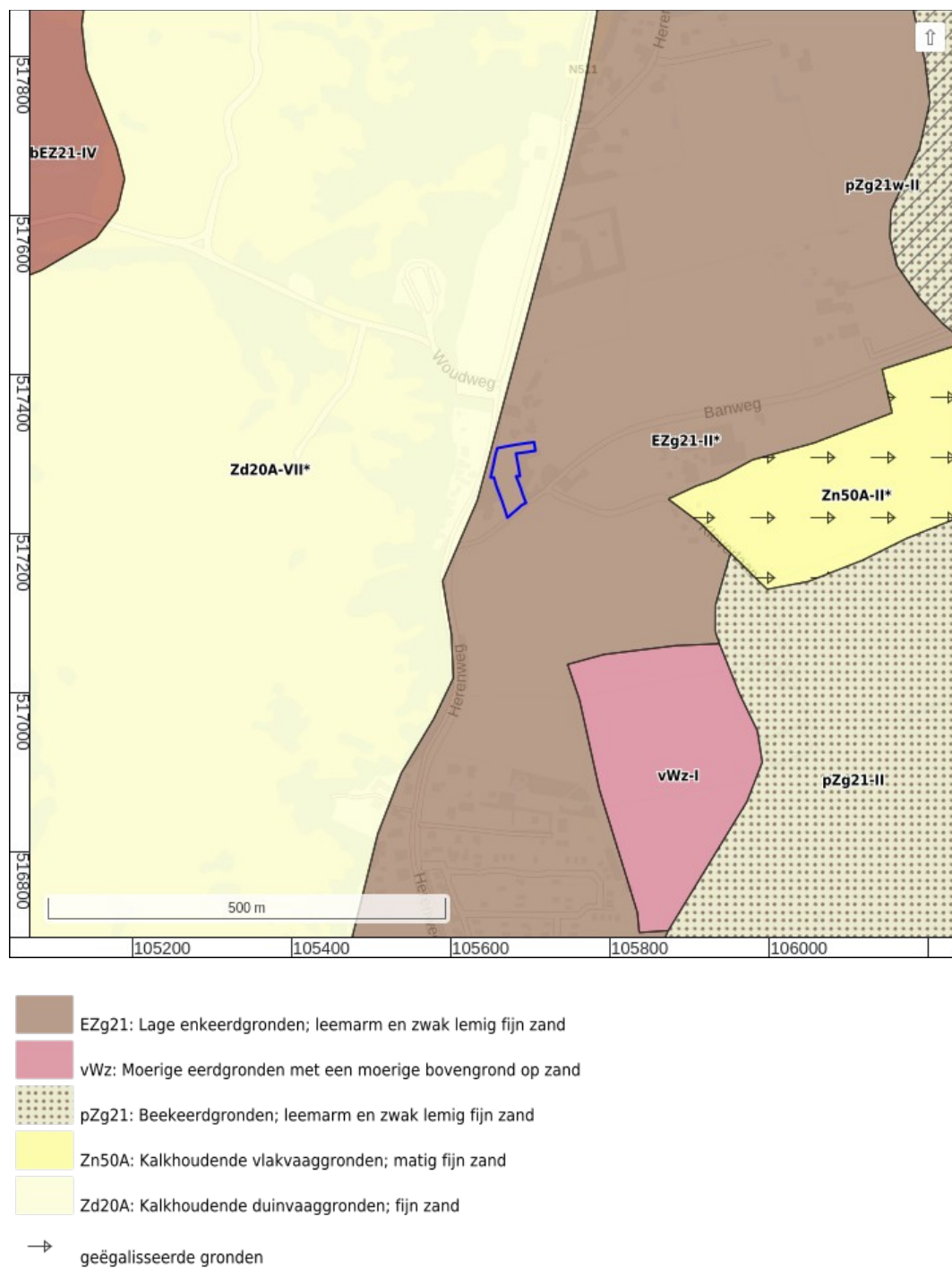
Figuur 6: Geologische overzichtskaart 2021 (TNO-GDN 2021).

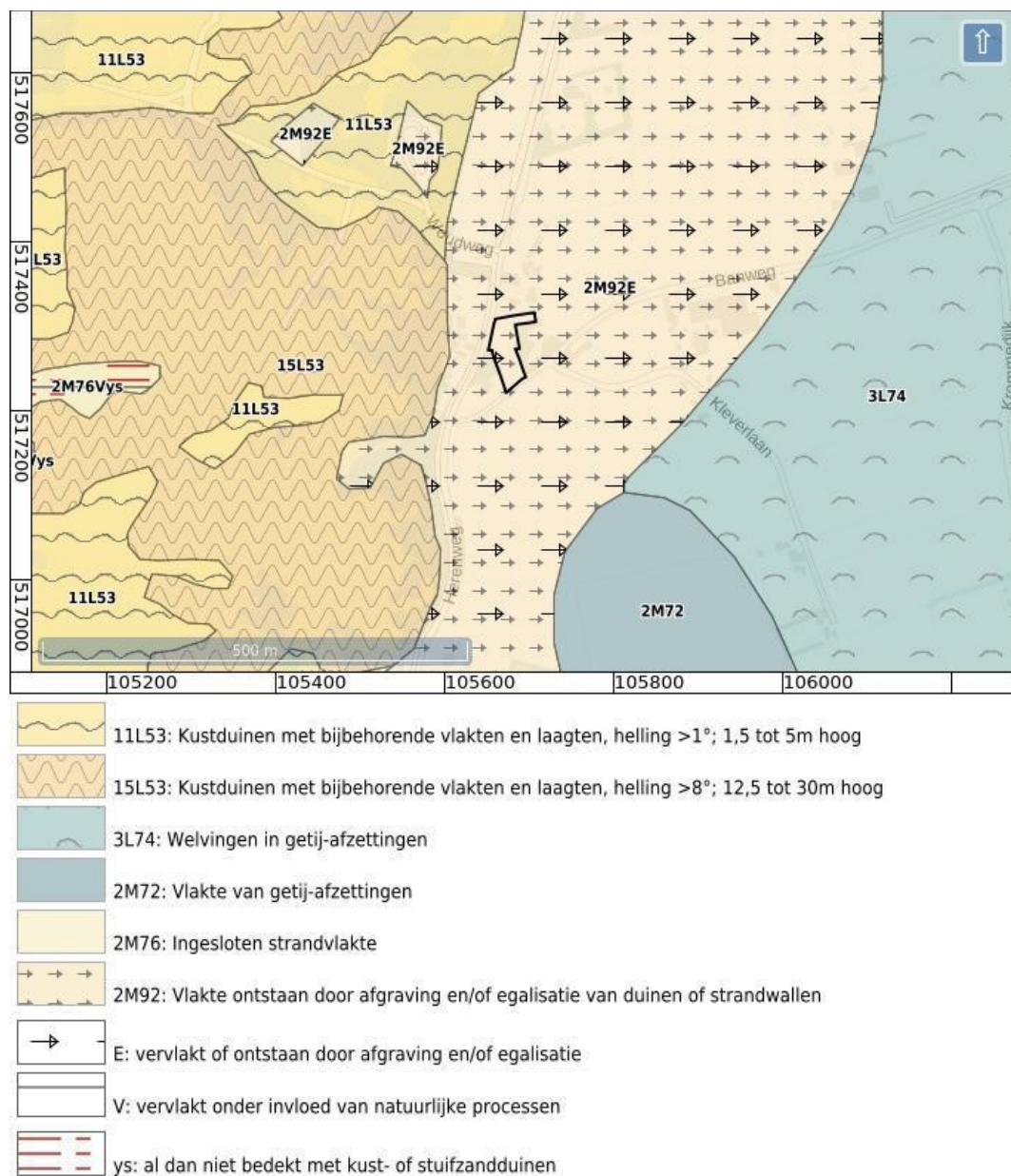
Bureau voor Archeologie Rapport 1392

Figuur 8: Hoogte-reliëfkaart (Actueel Hoogtebestand Nederland 2018). Hoogtewaarden in meters ten opzichte van N.A.P.

Figuur 9: Bodemkaart (Eilander, Vos, en Wagenaar 1994).

Figuur 10: Geomorfologische kaart (Maas e.a. 2019).

Figuur 11: Ligging van het plangebied (zwarte cirkel) op de kaart van Dou uit 1665 (Dou 1665).

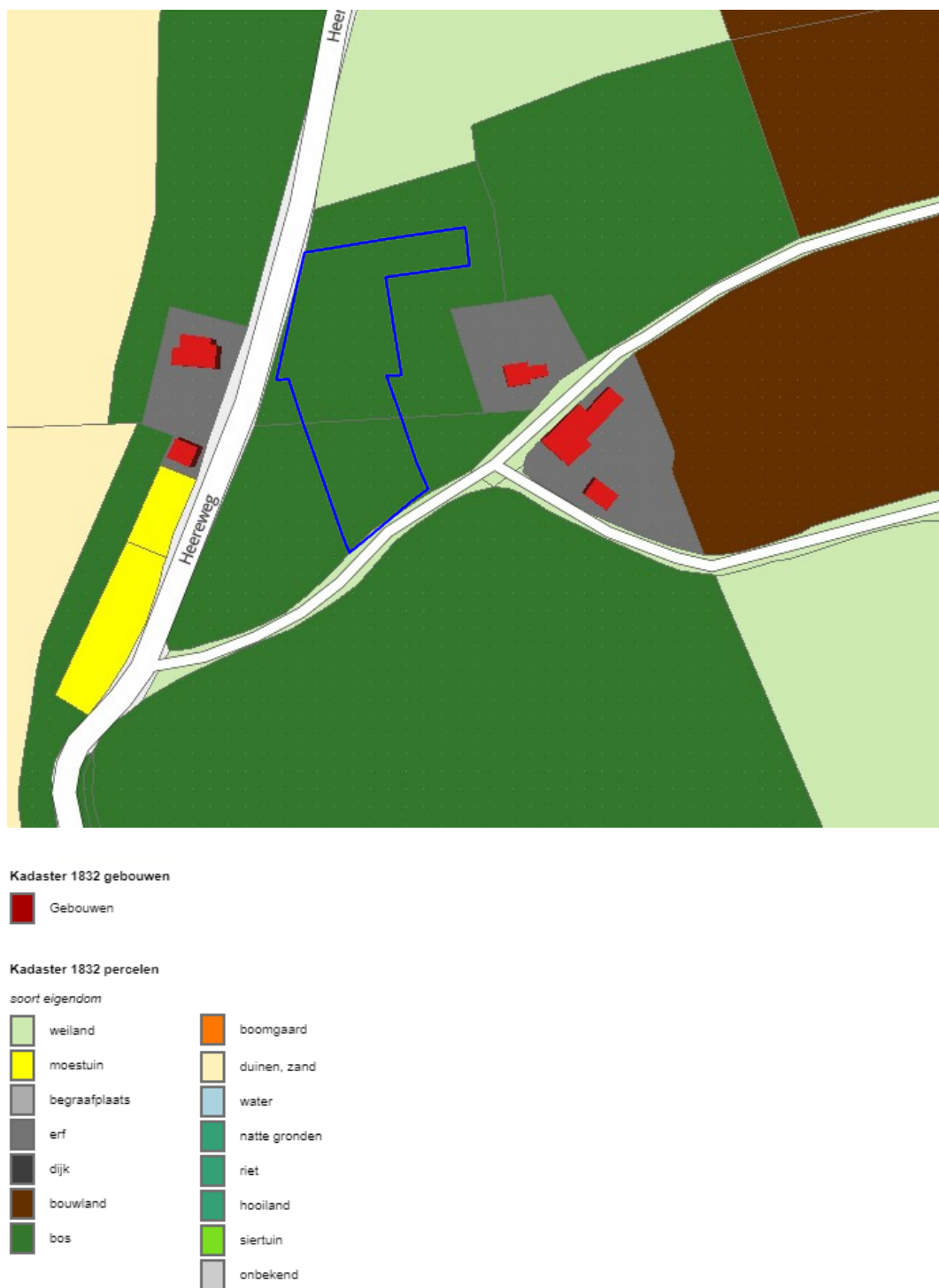
Figuur 12: Reconstructietekening uit 1900 van de Cosmas en Damianuskapel en de situatie rond 1571 (Bruinvis 1900).

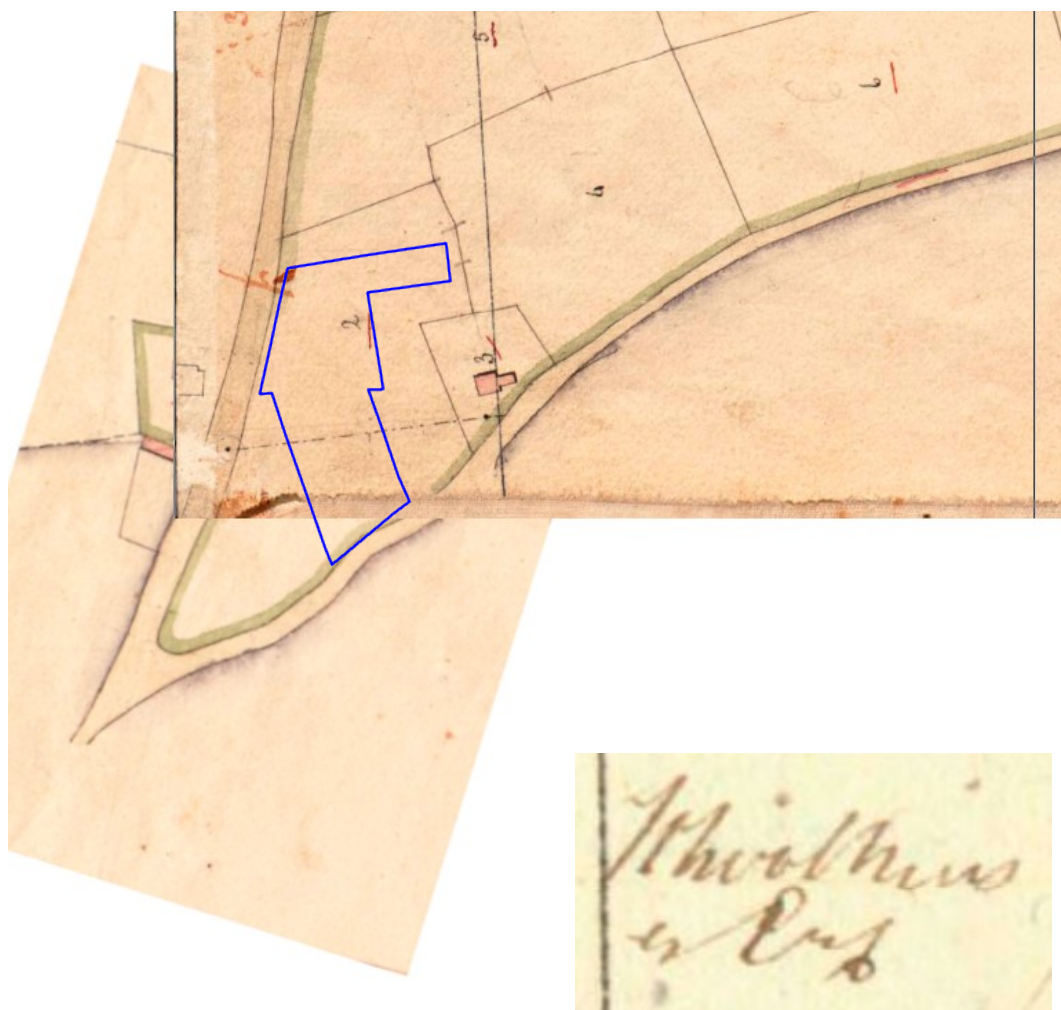
Figuur 13: Aquarel uit 1738 van de Cosmas en Damianuskapel (Boomkamp 1738).

Figuur 14: Aquarel van de Cosmas- en Damianuskapel uit ongeveer 1785 (Tavernier 1785).

Figuur 15: Gedigitaliseerde kadastrale minuutkaart (HisGis 2010).

Figuur 16: Kadastrale minuut gemeente Bergen, sectie F, blad 1 (Kadaster 1811-1832).
Rechtsonder de (moeilijk leesbare) functie van het gebouw op de plek van perceel 3.

Figuur 17: Bonneblad, 261-538-BERGEN-1879 (Kadaster).

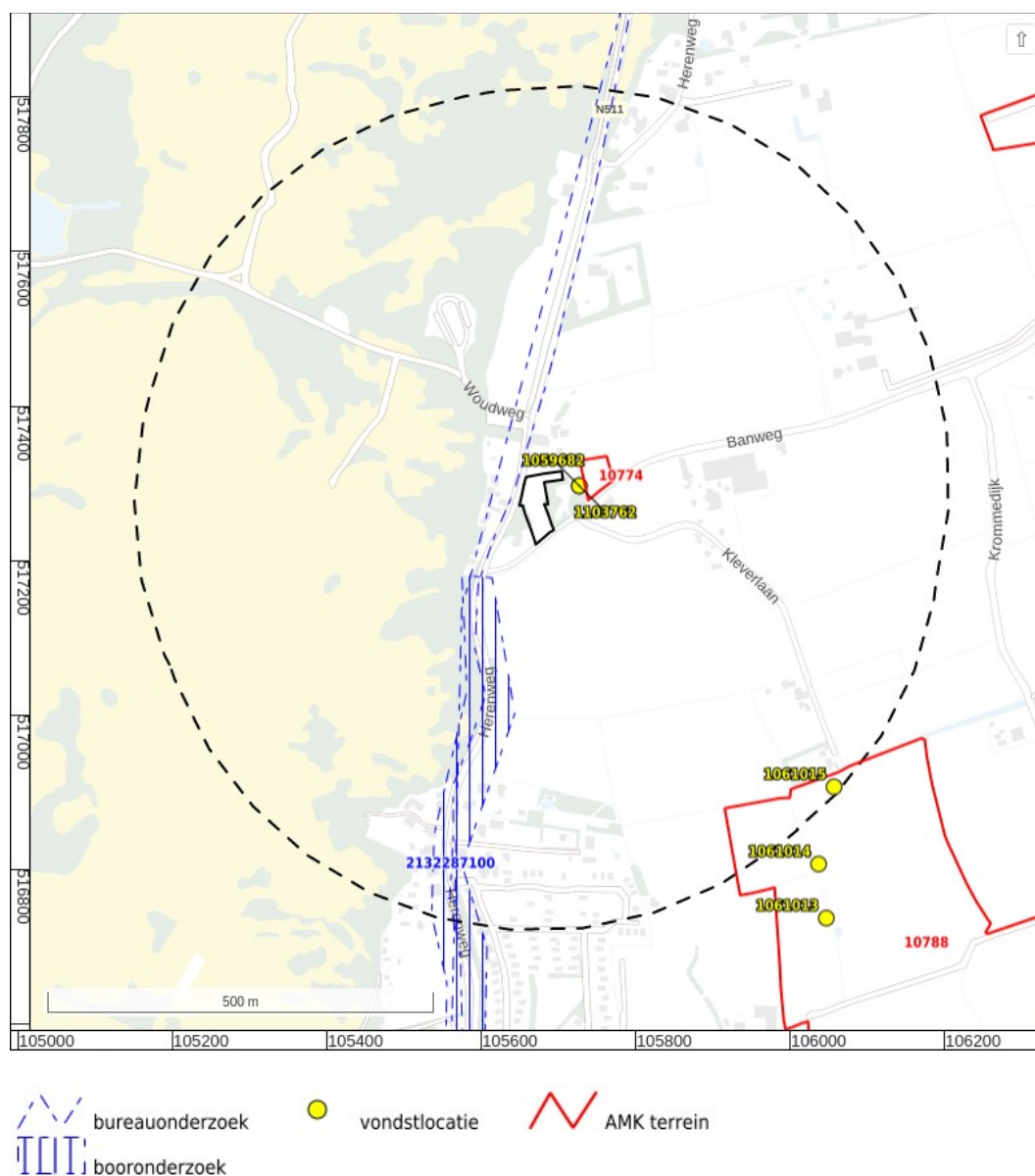
Figuur 18: Topografische kaart, 19A-1950-Alkmaar / Bergen / Heiloo (Topografische Dienst).

Figuur 19: Topografische kaart, 19A-1971-Alkmaar / Bergen / Heiloo (Topografische Dienst).

Figuur 20: Topografisch kaart 2012.

Figuur 21: Archeologische terreinen, vondstlocaties en onderzoeken uit ARCHIS (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2021).

Figuur 22: Luchtfoto van 11 april 1945 (RAF 1940-1945).

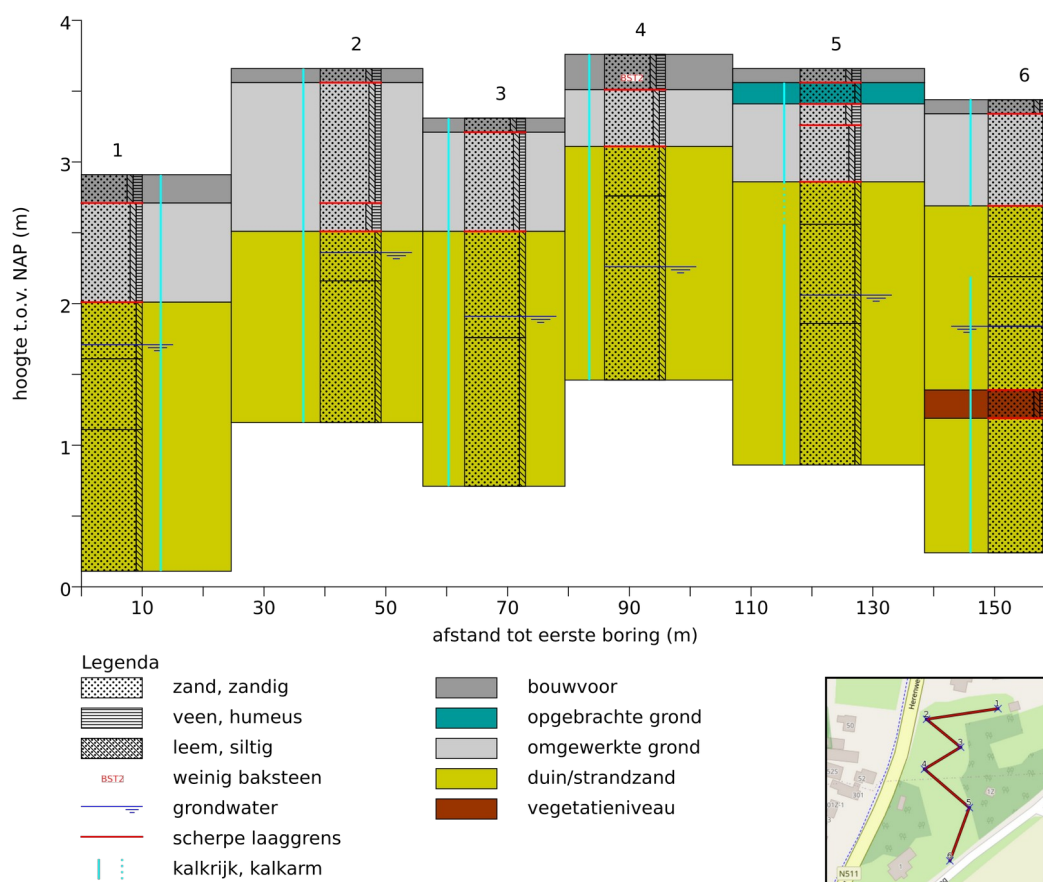
Figuur 23: Boorpuntenkaart. De profielkuil is bij boorpunt 3 gegraven.

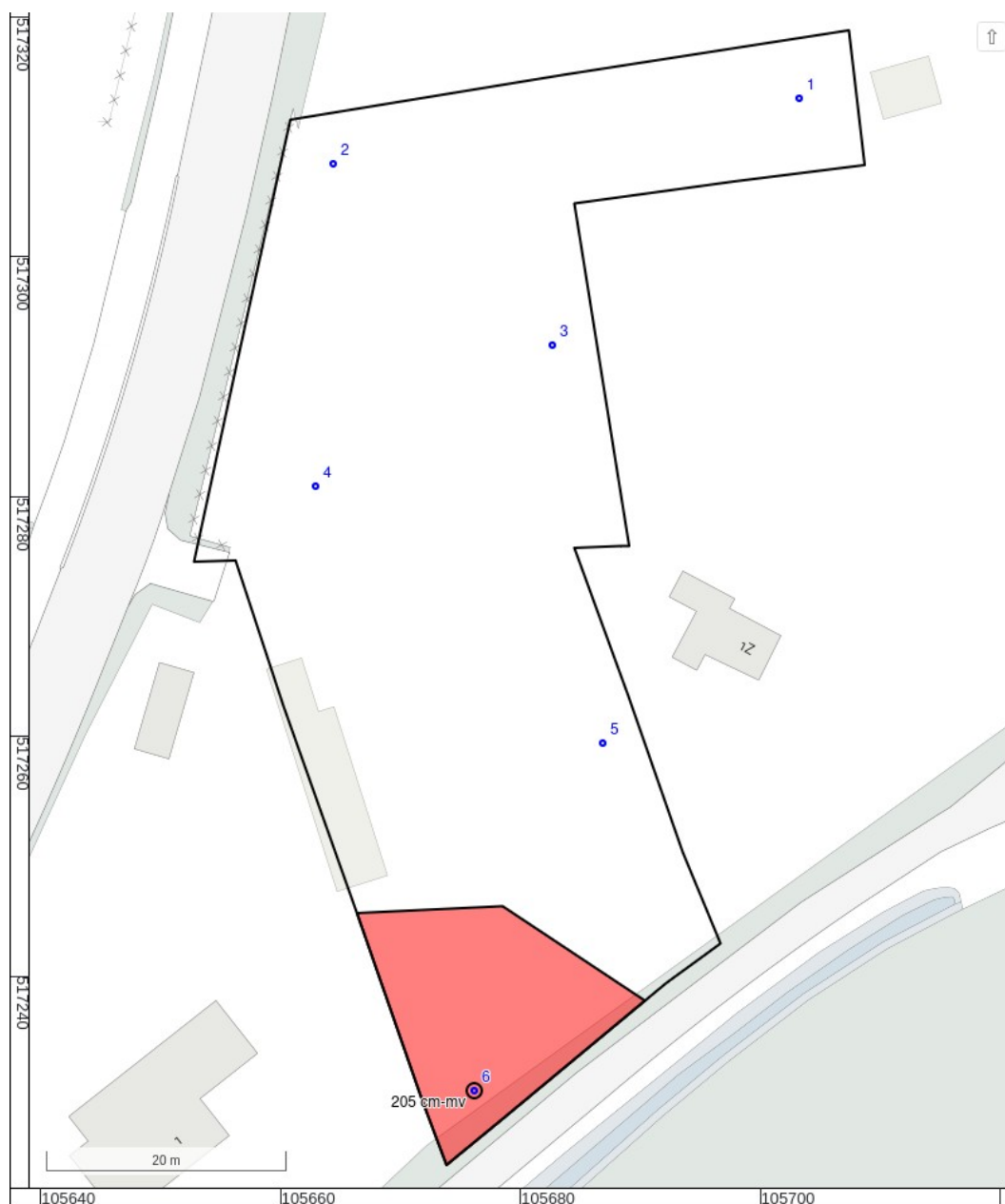
Figuur 24: Foto van boring 6.

Figuur 25: Profielkuil. De donkergrijze, opgebrachte puinlaag is aan de oppervlakte zichtbaar. Dit rust op een lichtgrijze (eveneens opgebrachte) zandlaag en vervolgens op ene bruingrijze, omgewerkte grondlaag. Onderaan het profiel zijn baksteenspikkels zichtbaar.

Figuur 26: Getekende boorprofielen in schematische noord-zuid doorsnede.

Eenheid	Toelichting
1	Boorpunt met nummer
205 cm-mv 6	... met vegetatieniveau (diepte vegetatieniveau cm -mv)
	Advieszone, vervolgonderzoek bij bodemverstoringen dieper dan 175 cm onder het maaiveld.

Figuur 27: Advieskaart.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen

nr.	grens grond cm-mv		bijmenging	mediaan	kleur	kalk	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	interpretatie	boortype	overig
	boven	onder									
1											grondwaterstand tijdens boring: 120 cm-mv; beschrijver: Ivo Beckers; datum boring: --2023
	0	20	zand	zwak siltig; matig humeus	zeer fijn	donker-grijs	kalkrijk		bouwvoor	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; bouwvoor
	20	90	zand	zwak siltig; zwak humeus	zeer fijn	donker-grijs	kalkrijk	weinig roestvlekken	omgewerkte grond	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; omgewerkte grond
	90	130	zand	zwak siltig	zeer fijn	grijs	kalkrijk		duin/strandzand	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis geleidelijk
	130	180	zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkrijk		duin/strandzand	3cm- Guts	matig grote spreiding; zand matig afgerond; spoor schelpmateriaal; basis geleidelijk
	180	280	zand	zwak siltig	zeer fijn	grijs	kalkrijk		duin/strandzand	3cm- Guts	matig grote spreiding; zand matig afgerond; weinig schelpmateriaal
2											grondwaterstand tijdens boring: 130 cm-mv; beschrijver: Ivo Beckers; datum boring: --2023
	0	10	zand	zwak siltig; matig humeus	zeer fijn	donker-grijs	kalkrijk		bouwvoor	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; bouwvoor
	10	95	zand	zwak siltig; zwak humeus	zeer fijn	bruin-grijs	kalkrijk		omgewerkte grond	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; omgewerkte grond
	95	115	zand	zwak siltig; matig humeus	zeer fijn	donker-grijs	kalkrijk		omgewerkte grond	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; omgewerkte grond
	115	150	zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkrijk	spoor roestvlekken	duin/strandzand	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis geleidelijk
	150	250	zand	zwak siltig	zeer fijn	grijs	kalkrijk		duin/strandzand	3cm- Guts	matig grote spreiding; zand matig afgerond; weinig schelpmateriaal

nr.	grens grond cm-mv		bijmenging	mediaan	kleur	kalk	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	interpretatie	boortype	overig
	boven	onder									
3											grondwaterstand tijdens boring: 140 cm-mv; beschrijver: Ivo Beckers; datum boring: --2023
	0	10 zand	zwak siltig; matig humeus	zeer fijn	donker-bruin-grijs	kalkrijk			bouwvoor	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp
	10	80 zand	zwak siltig; zwak humeus	zeer fijn	grijs	kalkrijk			omgewerkte grond	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; omgewerkte grond
	80	155 zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkrijk	spoor roestvlekken		duin/strandzand	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis geleidelijk
	155	260 zand	zwak siltig	zeer fijn	grijs	kalkrijk			duin/strandzand	3cm- Guts	matig grote spreiding; zand matig afgerond; weinig schelpmateriaal
4											grondwaterstand tijdens boring: 150 cm-mv; beschrijver: Ivo Beckers; datum boring: --2023
	0	25 zand	zwak siltig; matig humeus	zeer fijn	donker-bruin-grijs	kalkrijk		weinig baksteen	bouwvoor	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; opgebrachte grond
	25	65 zand	zwak siltig; zwak humeus	zeer fijn	bruin-grijs	kalkrijk			omgewerkte grond	7cm- Edelman	weinig grijze vlekken; matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; omgewerkte grond
	65	100 zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkrijk	spoor roestvlekken		duin/strandzand	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis geleidelijk
	100	230 zand	zwak siltig	zeer fijn	grijs	kalkrijk			duin/strandzand	3cm- Guts	matig grote spreiding; zand matig afgerond; spoor schelpmateriaal
5											grondwaterstand tijdens boring: 160 cm-mv; beschrijver: Ivo Beckers; datum boring: --2023
	0	10 zand	zwak siltig; matig humeus	zeer fijn	donker-bruin-grijs	kalkloos			bouwvoor	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; bouwvoor
	10	25 zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkrijk			opgebrachte grond	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; opgebrachte grond

nr.	grens grond cm-mv		bijmenging	mediaan	kleur	kalk	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	interpretatie	boortype	overig
	boven	onder									
	25	40 zand	zwak siltig; matig humeus	zeer fijn	donker-bruin-grijs	kalkrijk			omgewerkte grond	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; akkerlaag
	40	80 zand	zwak siltig; zwak humeus	zeer fijn	bruin-grijs	kalkrijk			omgewerkte grond	7cm- Edelman	weinig grijze vlekken; matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; omgewerkte grond
	80	110 zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkarm			duin/strandzand	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis geleidelijk
	110	180 zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkrijk			duin/strandzand	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis geleidelijk
	180	280 zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkrijk			duin/strandzand	3cm- Guts	matig grote spreiding; zand matig afgerond; spoor schelpmateriaal
6											grondwaterstand tijdens boring: 160 cm-mv; beschrijver: Ivo Beckers; datum boring: --2023
	0	10 zand	zwak siltig; matig humeus	zeer fijn	donker-grijs	kalkrijk			bouwvoor	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; bouwvoor
	10	75 zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-bruin-grijs	kalkrijk			omgewerkte grond	7cm- Edelman	weinig grijze vlekken; matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; omgewerkte grond
	75	125 zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkloos			duin/strandzand	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis geleidelijk
	125	160 zand	zwak siltig	zeer fijn	grijs	kalkrijk			duin/strandzand	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis geleidelijk
	160	205 zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkrijk			duin/strandzand	7cm- Edelman	matig grote spreiding; zand matig afgerond; weinig schelpmateriaal; basis scherp
	205	225 zand	zwak siltig; matig humeus	zeer fijn	donker-grijs	kalkrijk			vegetatieniveau	3cm- Guts	matig grote spreiding; zand matig afgerond; basis scherp; veengrond; takjes
	225	320 zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkrijk			duin/strandzand	3cm- Guts	matig grote spreiding; zand matig afgerond; spoor schelpmateriaal

Coördinaten van de boringen:

nr.	X (m RD)	Y (m RD)	Z (cm NAP)
1	105703	517313	291
2	105665	517308	366
3	105683	517293	331
4	105663	517281	376
5	105687	517260	366
6	105676	517231	344